

N. R. af URSIN

SUOMEN TYÖVÄENLIKE

HISTORIALLINEN
KATSAUS

Kustantaja:
Sosialistin Kirjapaino-Osuuskunta i.l.

H. Wallari

DUPL.

SUOMEN TYÖVÄENLIIKE

HISTORIALLINEN
KATSAUS

—
TEHNYT

N. R. af URSIN

**TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO**

Sosialistin
Kirjapaino-Osuuskunta i.l.
Turku 1922

KIRJASTO
TYÖVÄENLIKKEEN

Huomautus!

Juuri kun Suomen suuri voimainponnistus huhtikuulla v. 1918 kukistui, saatiin tämä teos siten valmiiksi, että se oli jo sitojaalle lähetetty. Sitte se sieltä tietämättömällä tavalla hävisi niin tyystin, että ainoastaan pari kappaletta pelastui.

Huolimatta siitä, ettei se käsitä Suomen työväenliikkeen kehitystä jälkeen vuoden 1915, on kustantajalta näyttänyt maksavan vaivaa painattaa se uudestaan, koska tämä teos tähän asti vielä on ainoa, uudenaikainen, tarkkoihin ja laajoihin lähdetutkimuksiin perustuva esitys Suomen työväenliikkeestä. Uudemmat tapahtumat ovat sitä paitsi vielä niin tuoreessa muistissa, ettei voi eikä kaivatakaan niistä mitään tasapuolista selitystä.

Turussa, 21 p. toukok. 1922.

Kustantaja.

N. R. af URSIN

Suomi on jotenkin suuriainen maa (377,426 km.²), suurempi kuin koko Preussin kuningaskunta (348,658 km.²). Mutta kun jälkimäisessä on yli 100 ihmistä km²:llä, on Suomella ainoastaan 9,4. Suomi on metsärikkain maa koko Euroopassa: metsää on 61 % koko pinnasta. Suomaata on 30,8 %, josta ainakin 1/3 sopisi viljelykselle. Mutta viljelyksen alaisena on ainoastaan 7—8 %, osaksi peltoa, osaksi niit-tyä. Jos kohta siis viljelty ala voisikin olla kolme kertaa suurempi, on Suomi kuitenkin ikäänkuin luotu metsäviljelystä varten: tähän viittaa myöskin maan suuri vesirikkaus, joka tarjoaa sopivia lauttausväyliä ja lukuisat kosket, joiden voiman voi käyttää puuainesten jalostuttamiseen; kylmä ilmanala (keskimääräinen lämpöäärä 3—6° C.) ei myöskään ole maanviljelykselle erittäin suotuista. Metsätuotteiden arvo muodostaakin nykyään n. 70 % koko maan viennistä: puutavaran ja paperiteollisuuden tuottavaisuus on yhä kasvamassa (v. 1887—89 keskimäärin vain 55 %), kun sitä vastoin

v. 1887—89 maatalouselinkeinojen vienti keskimäärin oli 28,7 %, mutta v. 1908 ainoastaan 20,4 %. Koko Suomen maasta omistaa kruunu eli valtio 36,3 tai (toisen laskun mukaan) 39,4 %, josta vain mitätön osa on muuta kuin metsämaata. Tämä suuri valtion metsäomaisuus on syntynyt siten, että uuden ajan alussa valtio julisti omakseen kaikki, mikä ei silloin ollut nimenomaan yksityisten hallussa — ja siihen aikaan oli melkein koko Pohjois-Suomi asumatonta alaa — ja 17-sataluvun loppupuolella toimeenpantu isojako korjasi kaikki ylijäännökset valtion huostaan. Mutta vaikka metsätalouden pitäisi olla Suomen kansan pääelinkeinona, on metsätalous meillä vielä hyvin alkuperäisellä kannalla, eikä sen tuotteliaisuus ole läheskään sivistyskansojen tasolla. Viimeisiin aikoihin asti ja vieläkin suuressa määrässä Suomen metsiä hoidetaan huonosti, eikä valtiokaan kulkuneuvojen riittämättömyyden takia maan pohjoisissa osissa, jossa suurimmat metsäalueet sijaitsevat, saa metsästään, mitä sen pitäisi saada. Tähän vaikuttaa myöskin hoitoalueitten liiallinen laajuus.

Suomen pääelinkeinona onkin vielä toistaiseksi maatalous, vaikka se on mennyt viime vuosikymmeninä suuresti taaksepäin. V. 1865 oli sen palveluksessa vielä 79,3 % maan väes-

töstä, v. 1900 ainoastaan 57,3 %. Kuten muual-
lakin siirtyy väestö, teollisuuden keskittyessä
kaupunkeihin, yhä enemmän maalta kaupunki-
hin vv. 1881—1909 välillä lisääntyi kaupunkien
väestö noin 180,000:lla ja vähentyi maaseutu-
väestö n. 160,000:lla (14,7 % oli kaup:ssa ja 85,3
% maalla; v. 1805 5,5 ja 95 %). 43 % (toi-
sen laskun mukaan 54 %) koko maalaisväes-
töstä ei omista mitään viljelmää ja jällellä ole-
vista 57:stä % omistaa 0,68 % maanviljelijää
100 ha tai enemmän ja koko viljelystä maasta
11,13 %, sekä 10,06 % 25—100 ha tahi 38,61:
siis aivan pieni määrä maanviljelijöitä ($\frac{1}{9}$)
omistaa enemmän kuin puolet kaikesta viljel-
lystä maasta (50,04 %), ja vielä epäsuotuisam-
maksi muodostuu asema, jos ottaa koko maa-
omaisuuden eikä vain viljellyn maan pinta-
alaa lukuun, sillä suuret maaomaisuudet (vä-
hintäin 250 ha) tekevät koko luvusta 16,4 %,
mutta käsittävät 56,3 % koko maa-alasta.
110,000 viljelijät noista kaikista omaa maata,
160,000 vuokrattua, niistä oli taas n. 65,000 var-
sinaisia torppareita, muut mäkitupalaisia tai
senkaltaisia, vain pieni osa lampuoteja. Näit-
ten tilanne ei liioin ole kehuttava, koska maan-
vuokra yleensä lasketaan 20—60 Smk. hehtaa-
rilta s.o. 300—900 Smk., vaikka se todellisuu-
dessa muuten ei nouse yli 100 Smk. Voi siis

hyvällä syyllä väittää, että maanomistus Suomessa on suhteellisesti suurkapitalistinen, varsinkin kun suuret maanomistajat ovat lukuisasti ostaneet pieniä tiloja. Pienet tilat voivat vielä vaivaloisemmin kestää kilpailua, jos ne sijaitsevat kuperoisilla mailla, eivätkä siten voi osuuskunnittainkaan käyttää koneita. Itse maanviljelys on viime aikoina kääntynyt karjanhoidon puolelle, koska viljanhintojen laskeutuessa se paremmin on kannattanut: elukkain ravinnoksi tarkoitetun kauran viljelys on rukiitten ja varsinkin ohran kustannuksella vuosi vuodelta lisääntynyt; noin puolet leiväksi käytetystä rukiista tuodaan nyt ulkoa (ja Suomessa syödään enimmäkseen ruisleipää).

On selvää, että kun suurtilalliset ovat saaneet haltuunsa melkoisen osan maanomistuksista ja viljelysmaista, ei ole helppo pienten viljelijäin hankkia itselleen omia taloja. Mutta vielä pahemmaksi muodostuu asia, kun suurtilalliset eivät tahdokaan luovuttaa uutisviljelijöille maata viljeltäväksi, vaikka heillä sitä monasti olisi hyvinkin paljon. Tämä tapahtuu suureksi osaksi siitä syystä, että metsätuotteiden hinta on viime vuosina noussut eikä sen takia kannata antaa metsiä uutisviljelykseen. Sen ohessa ostavat tukkiyhtiöt taloja suurissa määrissä hyötyäkseen niin pian kuin mahdol-

lista niiden metsistä, joita ne melkein tyystin hävittävät, kun metsäsuojeluksemme ei ole riittävä: viljelmät jäävät täten enimmäkseen hunningolle eivätkä enää voi elättää monta ihmistä. Yllä mainitusta syystä ei valtiokaan edistä liioin metsämaittensa asuttamista: nykyään on kruunun metsissä vain n. 4,000 torpparitilaa ja muuta vuokramaata.

Suomenmaan väestöstä ei sen takia suuri joukko voi saada toimeentuloansa maanviljelyksen alalla; se menee suureksi osaksi metsähoidon palvelukseen; ja näin on varsinkin viime aikoina syntynyt tuo tilaton väestö, joka ei ole mihinkään vakinaiseen työhön kiinnitetty, vaan saa toimeentulonsa satunnaisesta työstä, kun ei teollisuuskään kasvustaan huolimatta, voi sitä läheskään täydelleen käyttää. Tämä tilaton väestö, josta ei 52,8 %:lla ole edes omaa asuntoakaan, nousi jo v. 1880 n. 400,000 henkeen, mutta oli jo v. 1904 n. 640,000 ihmistä. (Toisten laskujen mukaan se olisi 800—900,000 henkeä.) Kaikissa tapauksissa se ei ole mikään todistus terveellisistä taloudellisista oloista. Eduskunta ja hallitus ovat kyllä jo aikoja siten huomanneet epäkohdan, mutta molemmat ovat koettaneet saada parannuksia aikaan luomalla tilattoman väestön lainarahaston, jolla koetetaan edistää itsenäisten pikkutilojen ai-

kaansaamista, jotka ajan pitkään eivät kuitenkaan kannata, sen sijaan että päästäisiin ainakin parempiin tuloksiin maanvuokraolojen parantamisella. Tällaiset lainat pikkuviljelijöille eivät todellisuudessa tarkoita muuta kuin maan arvon pysyttämistä entisellään tai kohottamista, koska ainoastaan metsän myynti, joka ei liioin tulisi kysymykseen, voi pitää maatilat siinä arvossa, josta pikkuviljelijäin pitäisi ne lainarahoilla ostaa (resp. 6 % ja 3 %). Ja aivan oikein on laskettu, että esim. 20 miljoonan uhrauksella valtion puolesta saataisiin vain 7 ruokakuntaa keskimääräisesti 637:stä kussakin kunnassa syntymään entisten lisäksi uutistiloina; koko tuuman toteuttamiseksi taas hyvä osa toista miljaardia olisi tarpeen! Samoin kuin esim. Venäjällä eivät tuommoiset toimenpiteet vie toivottuun tulokseen.

Kun ottaa kaiken yllä esitetyn huomioon, ei ole kumma, että siirtolaisuus vuosi vuodelta Suomessa kasvaa (tietysti jossain määrin vaihdellen.) V. 1900 se oli 38,5 ‰, mutta v. 1919 jo 63,1 ‰ koko väestön luvusta. Jos kohta valtiollinen vaino on melkoisestikin vaikuttanut siirtolaisuuteen, on sen kuitenkin aiheuttanut enimmäksi osaksi taloudellinen pula kotimaassa. Niin oli esim. v. 1912 90 % Suomen maaseudun siirtolaisista tilatonta väestöä, mäkitupalaisia

tai senkaltaista väkeä, jolla ei ole vakinaista toimeentuloa omassa maassaan.

Joku määrä niistä, jotka eivät voi saada toimeentuloansa maatalouden alalla, on tietysti siirtynyt teollisuuden palvelukseen, joka alituisesti kasvaa. V. 1865 oli siinä vain 4,9 % maan väestöstä, v. 1900 jo 10,6 %. Teollisuus on Suomessa verkalleen kehittynyt: 1700-luvulla oli vain olemassa Littoisten verkatehdas, Pietarsaaren tupakkatehdas ja Tampereen paperitehdas ja joku muu, paitsi ruukkeja (esim. Mustion). 1800-luvun alkupuolella syntyi kyllä muutamia huomattavampia tehtaita (Varkaudella, Korkeakoskella, Tampereella, Fiskarsissa), mutta pääoman ja osaksi myöskin raaka-aineitten puute hidastutti kehitystä: vasta 1840—50 luvulla tuli liikkeeseen uutta vauhtia. Tähän vaikutti etenkin se seikka, että v. 1857 sallittiin nykyisessä pääteollisuudenhaarassa, sahaliikkeessä käyttää höyryvoimaa ja kun tämän teollisuuden pääpaikkoina ruvettiin käyttämään lauttausväylien päätepisteitä (Kotka, Pori, Viipuri, Mänttä y.m.), niin kehittyi etenkin tämä tärkein teollisuushaaramme suuremmoisesti. Puutavaravienti osoitti v. 1856 ainoastaan n. 5 $\frac{1}{2}$ milj. Smk., mutta v. 1866 jo 16 milj. eli 51 % koko viennistä. Teollisuutemme kokonaisuudessaan on melkein vuosi vuodelta

kasvanut. Tuotannon bruttoarvo oli vielä v. 1887 113,₅ milj., mutta v. 1908 jo 480,₅ milj. Smk. (323 % lisäys.) Työntekijäin luku teollisuudessa (ja käsityössä, joka ennen v. 1909 siihen luettiin) oli mainittuina v:sina n. 43,000 ja 127,000 (näistä naisia 9,₈ % ja 24,₈ %; lisäys 195 %). Kehitys on ilmeinen suurteollisuutta kohti. V. 1909 oli työntekij. keskiluku 100,000 Smk. ja enemmän tuottavia tehtaita kohti 81,₄ % (ennen v. 1909 ei ole tietoa); ja höyry- ja vesivoimin käyviä oli v. 1875 n. 30,000, mutta v. 1908 n. 163,000; v. 1911 oli jo konevoima yhteensä 261,682 hv. Suurteollisuuden haaroiksi ovat tietysti etenkin kehittyneet sahalaitokset ja puuhiomot sekä selluloosa ja paperitehtaat, joissa myös löytyy trusti- ja rengasmuodostuksia. Vielä tulee mainita, että työntekijäin palkat v. 1910 olivat 915 Smk. kutakin työnt. kohti; konepajoissa 1,195, paperiteollisuudessa 1,023, mutta sahajoissa 849 ja kutomateollisuudessa 752 (kummassakin paljon naisia). Teollisuushallituksen vv. 1908—9 toimittaman tilaston mukaan olisi Suomen teollisuustyöläisten keskipalkka 1,312,₅ Smk. (koko perheen ansio 1,674), mutta kun tutkittavista vain 10,₆ % kuului alempiin palkkausluokkiin, ei semmoisella tilastolla ole suurta todistusvoimaa. Huomioon on toiselta puolen otettava, että keskimääräisestä vuosime-

nosta kuluu 55,4 % ravintoon, 11,8 % vaatetukseen ja 12,4 % vuokraan; ainoastaan 0,8 % jääpi sanomiin ja kirjallisuuteen ja 0,8 % huveihin. Maalla oli v. 1911 yleinen päivätyöläisten, miesten palkka 2:50—3:50, naisten 1:50—2:50 omassa ruuassa kesällä, muuten kesällä 1—1:50; talvella tavallisesti kaikki palkat 50 p:ää halvemmalla. Työaika oli v. 1910 yleensä teollisuusammateissa 10 tuntia 49,4 %:lla ja 9 ½ t. 25,1 %:lla, maalaistöissä paljon enemmän, varsinkin kesällä. Kun vertaa meillä maksettuja työpalkkoja esim. Amerikan korkeihin palkkoihin, vaikka elämänkustannukset siellä ovat ainoastaan 10 % korkeammat kuin Europassa yleensä (k. Siegfried Mussée Social Mem. & Doc. 1902 siv. 12, 13): v. 1901 keskimäärin 4,200 Smk. tuloja ja 3,900 Smk. menoja, ruokaan vain 42,5 % (2,567 perheessä yli koko Pohjois-Amerikan: k. Bulletin of the Departement of Labor v. 1904 siv. 705), niin ei ole kehumisen varaa.

* * *

Suomen työväestö oli muutamia vuosikymmeniä vielä kurjemmassa tilassa kuin nyt. Työläisemme olivat melkein täydellisen patriarkaalisen kurin alaisia. Oli sananlaskuna: «Tee Suomen talonpojalle (työläiselle) oikein, mutta

ei hyvää» ja varsinkin meidän virkavaltaiset ruotsalaiset tehtaanisännät (esim. Fiskarsin herrat) menettelivät usein kovin raakamaisesti työläisiään kohtaan. Työaika oli usein 17—18 tuntinen, palkka pieni. Mutta ajat muuttuivat. Ihmisarvo kohosi. Työläisetkin rupesivat tätä ihmisarvoa tuntemaan. Tehtaanisännät hieman hätääntyivät. Mutta vielä v. 1893 lausui meidän suuri valtiomiehemme L. Mechelin (Työväen Kal. I siv. 9): «Suomen työmiehet kuuluvat maltilliseen kansaan, joka tietää, että edistys yhteiskuntaelämässä samoin kuin menestys yksityisessä saavutetaan vain kärsivällisellä ja uuraalla työnteolla. *Kuinka surkea on se kuva, jonka näemme useissa vieraissa maissa, joissa sosialistit, anarkistit y.m. samanlaisten turmiolisten yhteiskuntaoppien levittäjät ovat harjoittaneet agitatsiooniaan* työväestön keskuudessa. *) Eripuraisuutta ja riitaa on syntynyt työntekijäin ja työnteettäjäin välille . . . kun työmiehet antautuvat hyödyttä mielessään hautoamaan niitä mullistustuumia, joita kansan yllyttäjät ovat heidän mielikuvitukseensa istuttaneet, Suomen työmiehet torjuisivat epäilemättä (!) jokaisen yrityksen, jonka tarkoitus olisi hou-

---

*) Sivumennen mainittakoon, että vielä v. 1898 hra M. merkitsi minut eräälle etevälle venäläiselle kirjailijalle merkitsemättömäksi kansanyllyttäjäksi.

kuttaa heitä pois velvollisuuden ja oikeuden (!) tieltä. He tietävät, että hallitus ja säädyt, jotka viimeaikoina ovat säätäneet niin monta (!) uutta, nimenomaan työväen luokan parasta tarkoittavaa lakia, yhä (!) pitävät heidän etujaan (!) silmällä.» Tätä lausuntoa tulee verrata J. Stuart Millin tunnettuun väitteeseen, että «hallitus ja vallitsevat luokat ovat niitten henkilöitten toiveitten ja etujen alaisia, joilla on äänioikeus.» (Cons. on the represent. gov. peopl. ed. siv. 68). Työväellä ei siihen aikaan ollut juuri yhtään mitään äänioikeutta ja lainsäädäntö ei tiedä muusta kuin työväensuojelusta (v. 1889) ja tapaturmavakuutuslaista (v. 1895) ja korkeintaan vielä pari yritystä maalaisollojen järjestämiseksi (asetukset kruununmaista $^{13}/_{10}$ 92 ja maan vuokraamisesta $^{10}/_{11}$ 92). Samoin kuin Mechelin arveli radikaalinen porvarilehti «Päivälehti» kaksi vuotta myöhemmin, kun «Työmiestä» syytettiin sosialistisesta suunnasta, ettei sosialismi saisi Suomessa jalansijaa. — Mutta asiain kulku olikin aivan toinen ja selvänäköisemmät porvarit, kuten Yrjö Koskinen (esim. Kirj. Kuukauslehdessä v. 1894) arveli, että sosialismin «rikkaruohot» tännekin saapuvat kun taloudellinen kehitys edistyy.

Tosin Suomen työväen liike, kuten muuallakin sama liike, esiintyi alussa sivistysseurojen

muodossa. Tampereen lukuyhdistys perustettiin työväen keskuudessa v. 1861, pumpulityöntekij. seura samassa kaupungissa v. 1866, Tehdastyömiesten yhd. Turussa 1874, Työväen iltaseura Viipurissa 1875 y.m. samanlaisia. Ensimmäinen työväenyhdistys perustettiin Vaasaan v. 1883 ja seuraavana vuonna Helsinkiin, joka tuli esikuvaksi muille. Sen innokkaana puheenjohtajana oli tehtailija V. von Wright, joka ansaitsee suurta tunnustusta työväenliikkeen ensimmäisenä järjestäjänä. Suomen ensimmäiset työväenyhdistykset olivat nekin enemmän sivistysseuroja kuin varsinaisia työväen etuja erityisesti valvovia yhdistyksiä, mutta tällä etupäässä sivistyttävällä tarkoituksellaan (lauluseuroja, puhujaklubeja, ompeluseuroja) on niillä kuitenkin ollut tietä raivaava merkityksensä. Wright harasti epäilemättä työväen parasta, mutta niin kuin hän sen ymmärsi: piti ennen kaikkea karttaa riittaisuuksia työnteittäjään ja työntekijäin välillä; tämän käsityksen hän monta kertaa lausui julkisestikin aivan suoraan. Se oli samaa harmoniaoppia kuin Michelininkin puheessa, mutta yhdistettynä tositoimintaan. Hra Wright lausui esim. 27 p. huhtik. 1884 eräässä yleisessä kokouksessa m.m.: «Meidän työväestömme riiveissä löytyy suuria voimia, joita voi käyttää joko hyödylliseen toimintaan . . . kohottaakseen

työväkeä henkisessä ja aineellisessa suhteessa tai myös, *kuten valitettavasti ulkomailla usein on ollut asiain laita, turhaan agitatsioonin toteutumattomia asioita varten* . . . Nykyaikaan, jolloin työväestömme alkaa ymmärtää, ettei sen tule välinpitämättömästi katsella yhteiskunnan kehitystä . . . seisomme maamme työväenkysymyksen historiassa uuden ajanjakson edessä. Mahtava virta alkaa asettua liikkeelle ja meidän yhtä kunniakas kuin edesvastuullinen tehtävämme on tämän virran johtaminen maaillemme onnelliseen suuntaan. Yhdistyksessämme seisovat työläiset ja työntekijät vieretysten. Ne epäkohdat, jotka vieraissa maissa ovat luoneet juovan heidän välilleen, eivät, hyvä kyllä, ole esiintyneet liian jyrkästi meillä. Työntekijät ja työmiehet ymmärtävät Suomessa toisiaan paremmin kuin monessa muussa maassa ja kummankin velvollisuus on *yhteinen* työ hyvän suhteen pysyttämiseksi.»

Helsingin ja muitten työväenyhdistysten johdossa oli enemmistö ensi aikoina työnantajia, työnjohtajia ja muita samanlaisia ja epäilemättä olikin varsinainen työväki tämmöiseen johtoon ensin jossain määrin kypsymätön. Mutta mikäli työväen itseluottamus kasvoi ja samoin sen kykykin, muuttuivat suhteet. Selvää on kuitenkin, että porvarillinen leima yllämainitun joh-

dosta on näkyvissä melkein kaikissa työväenyhdistysten toimenpiteissä: nämä kantoivat tosiaan työntekijään ja työnteettäjään sopusuhetaisuuden leimaa. Mutta sittenkin herättivät Wrightin ja hänen hengenheimolaistensa toimet sangen suurta suuttumusta porvarillisessa enemmistössä esim. heidän puuhansa 12-tuntisen (!) normaalityöpäivän hyväksi, — muistettakoon, että jo v. 1847 säädettiin Englannissa 10-tuntinen työpäivä, ja että Englannin kuuluisa historioitsija Macaulay puhui sen hyväksi —; 1888 v. valtiopäivillä Wrightin ehdotusta ei liioin kannatettu. Mutta yleensä oli porvaristomme siksi viisas, että se jossain määrin, ainakin valtiopäivillä, asettui tuon Wrightin harmoniian kannalle, koska se näki, ettei saisi «virittää jouta liian kireälle», kuten W. huomautti v. 1888, ja sen takia suostui parin työväenlain säätämiseen. Ulkomaan «peikot» seisoivat jo ovella ja myönnytyksiä tuli siis tehdä.

Mutta työväen suuret joukot heräsivät 1890 luvun alkupuolella. Herätyksen toimittivat silloin kuten aina taloudelliset olot, taloudellinen ahdinko, nälkä. Vuodet 1891—93 olivat huonoja satovuosia, v. 1892 katovuosi. Mioni työläinen möi silloin työvoimansa pelkästä ruuastakin tahi ainoastaan markan päiväpalkasta. Talonisännät taas eivät myyneet villijaa, vaikka sitä oli-

kin, odottivat vain sen hinnan nousua. Häätä meni niin pitkälle, että nälkäiset työläiset *ryöstivät* Helsingin kauppahallista ravintoaineita.

Näin ollen kokoontui syyskuulla v. 1893 Helsingissä 21 työväenyhdistyksen edustajat — yhdistyksiä oli silloin 23 ja jäseniä noin 10,000, paljon muitakin kuin työmiehiä. Oli jo kaksi vuotta ennen aiottu panna toimeen tällöinen kokous, mutta kenraalikuvernööri kielsi sen — aivan erikoinen tapaus silloisissa oloissa — koska kokous muka «voisi antaa aiheutta epäjärjestyksiin» (!). Viipurin työväenyhdistys oli Helsingin yhdistykselle jo v. 1892 ehdottanut yhteisen *työväenliiton* perustamista, mutta tätä ehdotusta pidettiin «arveluttavana ja vaarallisena ja sen sijaan perustettiin yhteinen «valtuuskunta».

Huolimatta työväen kärsimyksistä voi puheenjohtaja Wright avauspuheessaan lausua, «etteivät persoonalliset kärsimykset ja niiden synnyttämä katkeruus olekkaan painaneet leimaansa maamme työväenliikkeeseen». Se olikin suuressa määrässä totta, sillä katkeruus oli juuri syntymäisillään. Ensimmäiset lakot Suomessa olivat kyllä sen ilmauksia, mutta ilman järjestynyttä johtoa ne eivät onnistuneet. Suurempaa kaikua herätti kirjanpainajien lakko v. 1890, joka jo pani yläluokan ajattelemaan, että.

kuten ansiokas ammattitarkastaja Lindberg huomautti, eivät suomalaiset työläiset olleetkaan niin levollisia kuin moni luuli. Se oli ensimmäinen ukkospilvi ennen selvällä taivaanrannalla. Vasta vuodesta 1895 heräsi Suomen työväki ja rupesi lakoilla vaatimaan oikeuksia lisää: työpäivä oli siihen aikaan kaupungeissa yleensä 12—14 t. ja palkka 2 Smk. 1893 v. kokouksessa keskusteltiin myös oman äänenkannattajan aikaansaamisesta. Järvenpää ja Virta olivat jo herättäneet tämän aatteen pari vuotta ennen, kun tuo pikku, Wrightin aika hyvin toimittama, kolkkalehti Työmies—Arbetaren oli kolmen vuoden perästä lakannut v. 1890. Moni suurikin yhdistys (esim. Viipurin) piti semmoista lehteä tarpeettomana ja kokouksessakin huomautettiin, että se tulisi poistamaan nykyiset suuremmat lehdet monen työmiehen pöydältä ja olisi siis omansa tavallaan supistamaan (!) hänen näkökantaansa päivän muissa kysymyksissä. Vasta vuonna 1895 ilmestyi ensimmäinen varsinainen työväenlehti. Se oli alusta asti yläluokan silmätikkuna ja sai melkein heti varoituksen eräästä kirjoituksesta: «Työväen sivistyskanta kohotettava». Tässä kirjoituksessa selostaa A. B. Mäkelä, mitenkä työmiehen olisi elettävä «sivistyneen miehen» tavoin, s.o. syödä 2 markan aamiaisen, 8 mk. päivällisen ja illalli-

sen 20 m. edestä kaikkineen aina kello 2 yöllä ja työläisnaisen tulisi elää kuten «sivistyneen naisen», joka m.m. «kylässä» paljastaa olkapäitään y.m.s. Kirjoitus oli kyllä purevaa ivaa yläluokkalaisista, mutta tuskin voi olla nauramatta, kun ajattelee, että siitä saatiin oikein virallinen «varoitus», olipa lähellä, että lehti lakautettiin. Kuinka vähän yläluokan piireissä välitettiin työväen puuhista todistaa sekin seikka, että kun Wright v. 1894 erosi Helsingin työväenyhdistyksen puheenjohtajan toimesta, noin 30 herrasmiestä kieltäytyi rupeamasta sen puheenjohtajaksi, joten täytyi turvautua erääseen työnjohtajaan. V. 1896 puhkesi joukko lakkoja, se oli oikea «punanen vuosi» ja «isänmaalliset» työnteettäjät toivat rajan toiselta puolen rikkureita useitten porvarilehtien suostumuksella. «Työmiehen» päätoimitaja Karvonen oli kadottamaisillaan kouluopettajavirkansa, kun uskalsi väittää lakkolaisista, etteivät olleet orjia. Ja sitte tuo merkillinen Tampereen kokous v. 1896! Suomenmieliset olivat alussa kannattneet työväenliikettä jossain määrin, kun toivoivat siitä saavansa apujoukkoja ruotsinmielisiä vastaan, mutta kun edelliset jakaantuivat kahteen ryhmään, rupesivat radikaalit (päivälehtiläiset) työväen hoollojiksi ja suosijiksi ja vanhoillinen ryhmä (suomettarelaiset) vieraantui. Tämä tapahtui juuri

Tampereen kokouksessa ja se näkyi paraimmiten äänioikeuskysymyksessä. Siinä seisoivat 10-äänen ja 1-äänen miehet jyrkästi vastatusten (suomettarelaiset ja vars. työväen kannattajat). Mutta ei kumpikaan puolue voittanut. 1893 vuoden kokouksessa oli nähtävästi siellä hyväksytyn «työväen ohjelman» sananmuodosta päättäen suomettarelaisten kanta katsottu riittäväksi. Nyt sitä vastoin pääsi eräs nuorsuomalaisen johtomiehen ehdotus voitolle, että varallisuuteen perustuva ääniasteikko poistetaan valtiollisissa vaaleissa, ei mitään kansanluokkaa semmoiseen (paitsi sotaväki) suljettaisi pois ja vaaliin pääsisi jokainen 400 Sm. (resp. 200) sensuksen alainen kansallinen. Mutta vaikka n.s. jyrkkä suunta pääsi voitolle niin, että työväen valtuuston puheenjohtaja hra Wright sen johdosta luopui, ei vielä sittenkään tahdottu päätöksessä puolustaa lakkoa lyhyemmän työpäivän aikaansaamiseksi, jota jo 1893 v:n kokouksessa oli puolustettu tarmolla, eikä asettaa varsinaista työväen agitaattoria eikä myöskään vastustaa oman kodin hankkimista työväelle.

Mutta joka vuosi kävi työväki kiivaammaksi. Sitä edistivät porvariston yltäneet vihanpukaukset nousevaa köyhälistöä vastaan. Turussa koetti se esim. v. 1897 syrjäyttää mahtavalla agitatsioonilla yhdistyksen puheenjohtajan, uha-

ten muuten ryöstää lastentarhan tuottaman hyödyn pieniltä turvattomilta työläislapsilta. Samana vuonna koetettiin kolmessa eri säädysssä ehdottaa ääniasteikkoa pois, mutta turhaan — ei kukaan sitä kannattnut. Mutta työväki ponnisteli puolestaan tarmokkaasti vastaan. V. 1897 lähti ensimmäinen työväenagitaattori T. Tainio kiertämään maata, E. Salin seurasi kohta perässä. Ensimmäinen suuri kävelyretki pantiin v. 1897 toimeen, joka suuresti mieliä innostutti. Yläluokan pelko kasvoi: kun koetettiin saada Työmiestä ilmestymään kaksi kertaa viikossa, meni kaksi suurkapitalistia pokkuroimaan kenraalikuvernööriä ja tuuma raukesi. Turussa ja Tampereella koetti työväestö saada omia ehdokkaita valtiopäiville v. 1897 ja kun se, ainakin osaksi (Tampereella) onnistui, päätti Helsinginkin työväestö tehdä rynnäkön. V. 1898 oli kysymyksessä uusi Kuropatkinin hengessä tehty asevelvollisuuslaki käsiteltävä ylimääräisillä valtiopäivillä. Työväki oli sitä mieltä, että tällainen sangen syvästi koskisi erityisesti työväestöä, ja sen tähden se vaati saada muutamia omia miehiä kokoontuville valtiopäiville. Mutta vallassa olevat ruotsinmieliset, joille nuo 4 valtiopäiväehdokasta tarjottiin, käyttäytyivät tässä tärkeässä tilaisuudessa aivan samoin, kuin Saksan «vapaamieliset», kun he v. 1862 vasta-

sivat työväen lähetystölle, kun se ehdotti yhteistoimintaa ja yhteisliittoa yhteistä vihollista, taantumusta vastaan, että työväki saisi muodostaa liitossa «henkisen kunniajäsenistön»: Suomen edustajat edustivat Suomen kansaa, siis työväestöäkin, vaikkei olisikaan valtiopäivillä tämän omia edustajia!!). Tämä kopous synnytti jo itsetietoisessa työväestössä kovin pahaan verta ja Helsingin työväestö julisti vaalilakon. Tällä oli tietysti vain periaatteellinen merkitys, koska työväen äänet eivät vaalin tulokseen mitään olisi vaikuttaneet; mutta porvarilliset nyt puolestaan leimasivat työväkeä «isänmaan pettureiksi». Tämmöiset syytökset kerrassaan katkaisivat porvarien ja työväestön välit ja Helsingin työväestö julistautui nyt, kuten jo ennen Turun ja Tampereen, itsenäiseksi paikalliseksi työväenpuolueeksi. Tämä oli alku kokonaisen työväenpuolueen luomiseksi. Jo kolme vuotta ennen olivat muutamat porvarilehdet ennustaneet Suomen työväenpuolueen syntyä. Niin lausui esimerkiksi turkulainen lehti *Aura* v:nä 1895 n:o 271): «Työväenpuolue järjestyy kaikkialla nykyisistä kielipuolueista huolimatta itsenäisesti ajamaan omia etujaan». Seuraavana vuonna (Työmies 7/1) ehdotin minä jo eräässä kirjoituksessa tällaisen oman puolueen muodostamista, koska se

«antaisi Suomen työväelle enemmän lujuutta ja voimaa ja kehittäisi tässä samassa työväessä yhteistunnetta, solidariteettia, työväen omien ja varsinaisten asioitten ajamisessa ja etujen valvomisessa». Samana vuonna myöhemmin tein samanlaisen ehdotuksen Tampereen kokouksessa mutta johtava toimikunta ei (6 äänellä 5 vastaan) edes laskenut sitä keskustelun alaiseksi itse kokouksessa! Niin pelättiin jo siihen aikaan n. 20 v. sitte, oman työväenpuolueen muodostumista! Mutta vaikka suomettarelaiset samana vuonna perustivat oman «Työväen lehden» «Työmiehen» kukistamiseksi ja työväen hajoittamiseksi, vaikka porvariradikaalien, päivälehtiläisten suhde työväkeen samasta vuodesta asti jo rupesi kylmenemään ja muuttui kiukuksi, kun H:gissä paikallispuolue luotiin, vaikka etenkin «Työmiestä» vainottiin sensuurin puolelta eikä se — kiitos kahdelle suomalaiselle suurkapitalistille, jotka kävivät sitä varten v.t. kenraalikuvernöörin puheilla — saanut lupaa ilmestyä kahdesti viikossa — se korvattiin sillä, että se laajennettiin kahta kertaa suuremmaksi — kaikesta tästä huolimatta ei mikään auttanut: työväki harrasuksissaan kulki yhä vain eteenpäin. Itsenäisyyspyrinnöt vain kasvamistaan kasvoivat ja varsinkin v:sta 1898 käypi sävykin lehdissä yhä kireämmäksi. Tämä pyrkimys itsenäisyy-

teen ilmenee näennäisesti vierailakin aloilla. Niin oli esim. työväestö kyllästynyt silloisen raittiusväen laimeaan toimintaan ja yhä selvemmin ruvennut näkemään, että raittiuden päävihollinen oli kapitaali. Kun ei muu keino näyttänyt riittävältä, päätettiin ryhtyä oikein miehissä ja naisissa «juomalakkoon», jonka syntysanat lausuttiin Työmieheissä v. 1896 (20/9) ja jonka oikeastaan sai puhkeamaan O. Tiippan kirjjoitus kaksi vuotta myöhemmin (Työm:ssä 19/2 98). Sen herätti kaksi työmielestä Kotkassa, sitte seurasi työväestö Oulussa ja Helsingissä, jossa kokoukseen otti osaa noin 6,000 työläistä. Vihdoin oli lakkolaisten luku yli 70,000, suurimmaksi osaksi työläisiä, jotka eivät kuuluneet varsinaiseen raittiusväkeen; hyvin vähän yläluokkalaisia. Varsinkin ruotsinkielinen sanomalehdistö vastusti koko liikettä jyrkästi, koska alkoholitehtaat enimmäkseen olivat heidän käsissään. Juomalakkoliike ei vastannut ajan pitkään siihen pantoja toiveita, mutta se tuotti ensiksi sen, että raittiuskokouksessa Tampereella v. 1898 raittiusliike ja työväenliike tunnustettiin sisaruksiksi toht. Granfeltin vastuksesta huolimatta, joka syytti työväkeä raittiusasian aineellistuttamisesta (!) ja se osaltaan suuresti vaikutti, että kieltolakivaatimus toisiri kuin muissa maissa tuli Suomen työväenpuo-

luoen ohjelmavaatimusten joukkoon seuraavana vuonna.

Niin kauan kuin työväki pääasiallisesti ajoi äänioikeusasiasiaa 1 äänen hyväksi ja muuten ei kovasti pyrkinyt päästä omaksi valtiolliseksi puolueeksi, niin porvarisradikaalit olivat joko «värittämiä» tai avustivat työväkeä, mutta v. 1899 muuttui suhde. Silloin perustettiin näet ikäänkuin vastaukseksi kuuluisalle helmikuun manifestille itsenäinen työväenpuolue Turussa. Mutta juovan laajentamiseksi vaikutti myös jossain määrin se ymmärtämättömyys, millä yläluokka kohteli työväkeä kohta helmikuun manifestin julkaisemisen jälkeen. Tätä vastaan puuhattiin tekosyyllä julkinen vastalause suuren kulkueen muodossa, mutta siitä vetäytyi viime tingassa yläluokka pois, jättäen sen yksin työväen toimeenpantavaksi. Eikä siinä kyllin. Kun Kurikan piti ryhtyä senaatintorilla Nikolainkirkon edustalla puhumaan helmikuun manifestia vastaan, pani porvaristo kirkonkellot huimasti soimaan. Tämä suututti työväestöä suunnattomasti. Huolimatta tästä röyhkeästä käytöksestä, vaati yläluokka työväestöä pysymään viskinä päivänä kotona allekirjoittamaan erästä adressia hallitsijalle. Tästä annettiin ainoastaan muutamille työväen luottamusmiehille tietoa, mutta ei m. m. «Työmiehen» päätoimittajalle,

Kurikalle, jota pidettiin työväen yllyttäjänä. Tämä vaati nyt eräässä kuuluisassa kirjoituksessa, jonka Mäkelä lienee suuressa määrin inspireerannut, että työväki ei kirjoittaisi tuon adressin alle. Työväestö kirjoitti kuitenkin jottenkin miehissä ja naisissa adressin alle, vaikka muutamat nimittivätkin sitä »kerjäläis-adressiksi», joka ei mitenkään tapahtumia muuttaisi — kuten kävikin. Kurikan kirjoitus sisälsi muuten monta sangen mieleenpantavaa kohtaa, joista lainaan tähän pari. Ensiiksi hän huomautti, miten ynseästi ja ylpeästi yläluokka tähän asti oli kohdellut työväen toivomuksia ja ehdotuksia. Tulki vaarassa on haettava koko kansalta, myös työväeltä. «Niin kauan kuin vielä jotain oli pelastettava, teki työväki vasten vallassaolijain suoraa kieltoakin rohkeasti ja päättävästi, mitä voi. Mutta sitten tapahtui paljon yhdellä kertaa. Kaikki vallassaolijain luokat pettivät, mutta kaikki, mitä työväestö alunpitäin oli pelännyt, toteutui. Kaikki mikä on paperilla, kaikki mikä koskee ulkonaisia yhteiskunnallisia laitoksia voidaan muuttaa; mutta se, *mihin mitkään mahtikeinot eivät ylety, on kokonainen, ajatteleva ja kulttuuritehtävistään selvillä oleva kansa . . .* Suomen työväestö on viimeisten aikain tapauksista paljon oppinut! Se näkee jo, että *ainoa tie kansallisen persoonalli-*

suutemme säilyttämiseen käy työväen järjestyneitten rivien kautta.» Kurikan hieman liiaksi ylimalkainen kehotus poispysymiseen adressesista saattoi noina kansallisen kiihtymyksen aikoina yläluokan raivoon ja Kurikkaa, Tanneria y.m. vainottiin mitä hurjimmalla tavalla, jossa kuitenkin hyvin suuressa määrässä ilmeni yläluokan kytevää vihaa alaluokkaa. vastaan yleensä ja moni noista yläluokan sankareista on myöhemmin luisunut alaspäin, vieläpä provokaattorienkin riveihin. Vaino kääntyi sen takia itse «Työmiestäkin» vastaan: sähkölangat katkaistiin siltä ja reippaat työmiehet saivat pyörittää konetta, paperiakaan ei annettu muuten kuin kiertotietä petkutuksen nojalla. Tämä oli sitä ankarampi isku, kun «Työmies» vuoden alusta oli muuttunut 6-päiväiseksi ja oli rahapulassa. Mutta työväestössä herätti yläluokan viha toiselta puolen innostusta omaan asiaan. «Työmiehen» tilaajamäärä kasvoi 1,000:lla ja muutenkin saatiin työväeltä raha-apua.

Mutta enemmän kuin minkään muun kautta nousi ja elpyi Suomen työväen itseluottamus oman puolueen perustamisella, joka tapahtui Turusa työväenyhdistysten kolmannessa edustajakokouksessa kesällä 1899, vähää jälkeen helmikuun manifestin julkaisemisen, joka näennäisesti hävitti Suomen sisällisen itsenäisyyden.

Puolueen muodostaminen antoi tälle kokoukselle tosiaan «sen varsinaisen leiman», kuten sen lahjakkain vastustaja kokouksessa, toht. Lyly lausui. Se tuli samalla pesäeroksi radikaalisista porvariaineksista, jotka porvareista viimeksi koettivat johtaa työväestöä ja pitää sitä kannattajajoukkonaan talutusnuorassa. Toht. Lyly, joka vastarintaa johti, ei enää tiennyt muuta keinoa, kuin «ja'a ja hallitse», asian lykkäyksen, koska hänenkin täytyi myöntää, että «tavallaan työväenpuolue jo on olemassa, vaikka ei organiseerattuna, eikä mikään muu teoria ole näyttänyt sopivammalta kuin sosialistinen ohjelma». Olisi siis ollut johdonmukaista ehdottaa, että puolue olisi organiseerattu ja sille annettu sosialistinen ohjelma, mutta L. ei tullutkaan tähän loppupäätökseen, koska muka «socialistinen ohjelma sellaisenaan ei ole sopiva meidän maamme oloissa». Siis tuota tuttua luovailevaa, lykkäävää kantaa! Toinenkin merkkimies, «Työmiehen» entinen toimittaja, Matti Kurikka oli kokouksessa saapuvilla ja ehdotti erään Helsingin ulkotyöväen yhdistyksen toimesta laatimansa ohjelmaehdotuksen, joka oli jotenkin epäselvä ja hämärä ja jota kokous ei edes viitsinyt kuulla. Vihdoin kiivaan keskustelun perästä hyväksyttiin 55 äänellä 3 vastaan puolueohjelma, jonka käytännöllinen puoli on pääasiallisesti

Erfurtin ohjelman mukainen, ja teoreettinen asettaa uuden puolueen muitten silloisten sosialidemokraattisten joukkoon, vaikka silloisiin valtiollisiin oloihin katsoen hieman peitetyin sanoin («perustuu yleisen työväenliikkeen periaatteisiin yhteiskuntakehityksen suhteen»). Että sangen kireä valtiollinen asema tähän oli vaikuttanut, näkee siitäkin, että tähän periaatteelliseen puoleen heti sen jälkeen oli otettu sanat: «perusedellytyksenä Suomen työväen taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen vapauttamiseen on Suomen kansallisen itsenäisyyden säilyttäminen ja suojeleminen». Sitä vastoin ei kokous yhtynyt toht. Lylyn vaatimukseen, että «Suomen työväenpuolue julistaisi olevansa maan perustuslaillisuuden kehityksen pohjalla», koska se ei voinut tunnustaa, että silloiset perustuslait olisivat taanneet todellisuudessa «kaikille Suomen kansalaisille samat lailliset vapaudet, oikeudet ja velvollisuudet», ja tätä lisäystä voitaisiin tulkita «tunnustukseksi nykyiselle yhteiskunnalle». Yleensä oli ohjelma jotenkin varovaisesti laadittu, vaikka se selvästi asettuikin sosialidemokraattiselle pohjalle: sosialidemokraattista nimeä kartettiin toistaiseksi (kuten esim. Belgiassa) eikä uskonnosta hiiskuttu siinä sanaakaan. Sittekin pelottivat vastustajat, että nyt, kun päättävästi erottiin porvarillisista ja

ruvettiin «tallustamaan omilla jaloilla» yläluokan yltyvän vihan takia kunnat lakkauttaisivat kannatuksensa monelle yhdistykselle, ja omatkin miehet arvelivat, että useat maaseutuyhdistykset pysyisivät puolueesta poissa, jota hajaannusta ruotsinmielinen yleisö ilolla jo edeltäpäin oli odottanut. Molemmat uhkat toteutuivatkin. Muutamat suuremmatkin yhdistykset pysyivät jonkun aikaa erillään puolueesta (esim. Viipurin; Porin porvarilliset potkivat niin ankaresti vastaan, että erottivat yhdistyksestä työläisjäseniä jonkun satakunnan ja sulkiivat joksikin aikaa yhdistyksen ovet sinetillä (!).) Jäsenluku Suomen 64 yhdistyksessä oli v. 1899 9,412, (miehiä 8,403, naisia 1,009) niistä 31 yhdistystä kaupungeissa (jäs. n. 8,000), maaseudulla 33 (jäs. n. 1,400). V. 1900 oli kyllä 69 yhdistystä, mutta jäsenluku ainoastaan 8,194 (6,627 m. ja 1,579 n.), kaup. 34 yhd. ja maalla 35. Mutta näistä oli ainoastaan 24 (14 kaup. ja 10 maas.) liittynyt puolueeseen (Viipurin vasta v. 1901). Nämä muodostivat kuitenkin jäsenluvun 6,555 (4,812 m. ja 955 n. kaup. ja 521 m. ja 167 n. maalla): siis valtavan suuren enemmistön (suurin yhdistys oli Turun eli 1,539 jäs.), niin että suuri ei ollut väen hukka puolueen perustamisesta. Sitä paitsi on muistaminen, että *suuri* joukko jäseniä ei ollut työväkeä ennen v.

1899 ja nämä koettivat pysyttää työväkeä poissa puolueesta, kunnes huomasivat sen mahdolltomaksi ja itse erosivat. Muuten on merkittävää, että maalaisyhdistyksiä on alusta saakka ollut melkein *yhtä monta* kuin kaupunkilaisyhdistyksiä, kunnes edelliset jo vuodesta 1904 pääsivät ehdottomasti voitolle (58 ja 41). Luonnollista on, että jäsenluku alussa oli maaseutuyhdistyksissä pienempi, mutta 1905 vuodesta asti on suhde ollut päinvastainen. Kaikissa tapauksissa käypi tästä selville, että taloudelliset epäkohdat työväen keskuudessa meillä ovat olleet maalla ainakin yhtä suuret kuin kaupungissa ja se etenkin selittää, miksi sosialismi on saanut niin paljon jalansijaa Suomessa perustuen pääasiassa maaseudun työväestöön.

Turun työväenkokous laski perustuksen monelle muullekin tärkeälle asialle, joita myöhemmin on kehitetty: äänioikeuskysymyksessä määrättiin johdonmukaisesti nyt vihdoinkin mies (nainen) ja ääni ja sen viimeiseksi saavuttamisen keinoksi yleinen lakko, miehen ja naisen täydellinen tasa-arvo julistettiin, 8-tuntinen työpäivä niinkään (vähäisillä poikkeuksilla), pantiin alulle torpparikysymys, vanhuuden vakuutus ja työväenopisto-aste ja niiden toteuttamista päättäväisesti vaadittiin.

Suuri haitta on ollut ja on vieläkin siitä, että

Suomen ruotsinkielinen työväenaines on pysynyt takapajulla yleisestä työväenherätysliikkeestä. Tämä on epäilemättä pantava yhteyteen sen kanssa, että ruotsalainen kansanaines, ainakin Eteläsuomessa on ollut enemmän kuin muu kansanaines ruotsalaisten herrojen kurinalaisena monta sataa vuotta ja tämä seikka on tylsistyttänyt heidän itsenäistunnettaan aina tähän päivään saakka. Mutta v. 1899 oli ensimmäinen herääminen: silloin vahvistettiin «Suomen ruotsinkielinen työväenliitto», vaikka se ensin aloitti vain kolmella osastolla. Sillä on, paitsi ruotsinkielisen työväestön herättämisestä, ollut tärkeä tehtävä työväestömme kehitysalalla siinä, että sillä oli oikeus perustaa työväenyhdistyksiä osastoina yli koko maan, joten useat suomenkielisetkin yhdistykset pääsivät päivänvalossa vaikuttamaan, kun seuraavina piiminä vuosina ei saatukaan uusia yhdistyksiä perustaa.

V. 1897 kirjoitti eräs harras työväenystävä (^{30/10} Työmiehessä) innokkaan kehoituksen proletaarinaisille, että he yhä enemmän liittyisivät yhteen ja ponnistaisivat parempien ehtojen saavuttamiseksi, koska muuten naisten paljon alemmat palkat painaisi koko työväestön elämäntasoa. Kesäkuussa 1899 nostettiin kysymys edustajakokouksen kokoonkutsumisesta,

joka seuraavana vuonna toteutuikin ja siinä keskusteltiin pääasiallisesti palkasta ja työpäivästä. Ja 1899 vuoden lopussa puhkesi Turussa ensimmäinen naisten työlakko, joka pitkien ponnistusten perästä loppui naisten voitolla!

1899 vuoden lopulla ja 1900 v. alussa pidettiin kaksi ammattikongressikokousta, Helsingissä ja Tampereella. Tämä hajaantuminen johtui siitä, että vaikka Turun kokous 34 äänellä 16 vastaan nimenomaan jätti puuhan kuten myöskin lakkiokassojen perustamisen puoluehallinnon toimeksi, muutamat ammattiliittojen toimikunnat puoluepäätyöstä huolimatta tahtoivat ottaa tämän asian toimitettavakseen. Puoluehallinto koetti rehellisessä mielessä toteuttaa puoluekokouksen antaman tehtävän, vaikka kyllä ei ollut v. 1899 enempää kuin 119 ammattiyhdistystä koko maassa. Ammattijärjestöjupakka, joka synnytti kaksi kuollutta sikiötä, on syystä sanottu «rumimmaksi lehdeksi maamme työväenliikkeen historiassa»: se johtui siitä, ettei tahdottu toisella taholla kunnioittaa puoluepäivien päätöstä, josta ei ollut mitään muuta syytä poiketa kuin pelko, että pääkaupunki jäisi ilman työväenhallintoa. Tähän viittaa selvästi erään johtomiehen lausunto Turun kokouksessa, että hän «suostuu puoluehallinnon asettamiseen Turkuun, jos tässä kokouksessa valitaan komitea

valmistamaan ammattikongressin kokoonkutsu-
mistä, jonka hallinto tulee Helsinkiin» ja eräs
toinen lausunto, jossa väitetään suoraan, että
«nyt on helsinkiläisten itserakkaus loukkautu-
nut ehdotetusta puoluehallinnon paikan muu-
toksesta».*)

Turun kokouksen jälkeen yltyi vaino työvä-
keä vastaan[•] yltymistään sekä työnantajien että
hallituksen puolelta. Kokoontumisvapaus hävi-
tettiin jo 1900 ja se koski tietysti kipeimmin
työväen suuriin joukkoihin. «Työmies»-lehti
lakkautettiin kuukaudeksi syksyllä 1899 ja
yleensä kiristettiin sensuuria työväenlehtien
suhteen — mitä oli v. 1899 jo kolme — (suu-
remmissa kaupungeissa toimeenpantiin sen joh-
dosta suuria vastalausekokouksia); työnantajat
Turussa eivät sallineet työväenlehden painatta-
mista missään Turussa, niin että täytyi painat-
taa se Tampereella, eikä kotimainen «perustus-
lainen» Turun kuvernööri voinut antaa puol-
tosanaansa ensimmäiseen minun johdollani toi-
mitettavan työväenaikakauskirjan julkaisemi-
seen, muita senkaltaisia toimenpiteitä mainitse-
matta, kuten esim. Helsingin valtuuston puolelta
tontin kieltäminen aiotulta työväenopistolta

---

*) Samaan suuntaan viittaa erään etevän helsinkiläisen
toverin lausunto[•] minulle ²³/₇ 1899: „luuletteko, että me,
helsinkiläiset, annamme turkulaisten meitä komentaa“.

kohta helmikuun manifestin jälkeen y.m. Mutta vielä hullummiksi kävivät asiat, kun Bobrikoff pääsi diktaattoriksi (keväällä 1903). Viipurin puoluekokouksen jälkeen v. 1901, joka oli suhteellisesti vähemmänarvoinen (pääkysymys oli ohjesääntöjen määrääminen puolueelle), seurasi Forssan puoluekokous v. 1903, vähän diktatuuriasetuksen jälkeen. Tästä johtui, että läsnä kokouksessa oli eräs lääninsihteeri, paikkakunnan nimismies ja — kaksi *poliisia!* Tiedettiin näet, että uusi ohjelma otettaisiin harkittavaksi ja sen käsittely lykättiin viimeiseksi, koska pelättiin kokouksen hajoittamista. Mutta samana vuonna, jolloin taantumus korkeimmillaan rehoitti Suomessa, hyväksyttiin se puolueohjelma, joka pääpiirteissään vieläkin on voimassa, niinkuin Turun kokouksessa perus puolueelle laskettiin silloin, kun sama taantumus sai varsinaisen alkunsa. Merkitsisiköhän tämä, että sosialidemokratiia aina seuraa taantumuksen kintereillä, kunnes se tekee siitä lopun? Ensimmäinen vastaus näytti tulevan kaksi vuotta myöhemmin.

Forssassa otettiin puolueen nimeksi »Sosialidemokratinen puolue Suomessa» ja periaatteellinen puoli, joka on sama kuin Itävallan v. 1901 hyväksytty paitsi että lisättiin siihen sanat: »puolue voi työskennellä yhdessä porvarillisten

1903

puolueitten kanssa ainoastaan silloin, kun se saattaa tapahtua ilman puolueohjelman syrjäyttämistä». Jos v. 1899 Erfurtin ja Kautskyn tekemä ohjelma oli mallina, mitä käytännöllisiin vaatimuksiin tulee, joita nyt muutamissa kohdin paranneltiin, saatiin nyt Adlerin luonnoksesta sangen hyvä periaatteellinen pohja, koska itävaltalaisesta ohjelmasta oli poistettu muutamia ilmeisiä liiotteluita, kuten esim. kriiseistä. Huomioon on erittäin otettava, että sanotaan, että «ohjelmansa toteuttamiseksi puolue käyttää kaikkia tarkotuksenmukaisia ja kansan luonnollista oikeudentunnetta vastaavia keinoja». Ettei siinä painostettu «laillisia» keinoja, tuli epäilemättä siitä, että elettiin keskellä laittomuutta ja että yleensä ei sosialidemokratia tunnustanut nykyisen yhteiskunnan «laillisuutta» kaikissa suhteissa. Ohjelman periaatteellinen puoli hyväksyttiin 63 äänellä 8 vastaan, jotka pyysivät lykkäystä. Epäilemättä oli viisainta hyväksyä silloisissa oloissa vaikkapa hieman epäkypsä ohjelma, jos se semmoinen olisi ollut. Sattuvasti lausui eräs puhuja (Salin), että «laadittakoon sitte ensi kokouksessa parannuksia ohjelmaan», kuten tapahtuikin. Mutta turhaan hakee painetusta pöytäkirjasta ohjelman periaatteellista puolta. Sen otti sensuuri huomiansa ja käytännöllinenkin puoli otettiin Eteen-

päin-kalenterista, joka ilmestyi toisella paikkakunnalla ja siellä sattumalta pääsi julkisuuteen. Suurlakon jälkeen koko ohjelma tietysti painettiin. Sen lähimmät vaatimukset olivat: Yleinen, yhtäläinen ja välitön vaali- ja äänioikeus kaikille 21 vuoden ikäisille kansalaisille, suhteellisen edustus, yksikamarijärjestelmä, salainen äänestys ja edustajille palkkio. Välitön lainsäädäntöoikeus kansalle (Initiatiivi, Referendum). Täydellinen yhdistymis-, kokoontumis-, lausunto- ja painovapaus. Yleinen koulupakko, maksuton opetus ja kansakoulu pohjakouluksi. Uskonto yksityisasiaksi, kirkko ja valtio eroitettavat. Asteettain nouseva tulovero ja rikkaampien ankarampi verotus entisen verotavan sijaan. Maksuton oikeudenkäynti. Terveystenhoito valtion ja kuntain asiaksi. Kansanpuolustus. Naisen ja miehen tasa-arvo. Yleinen kieltolaki. Työaika 8-tuntiseksi. Alin palkka. Yötyö kiellettävä. 36-tuntinen lepoaika viikossa. Lapsen työ alla 14 v. kiellettävä ja naisten rajoitettava kaikilla aloilla. Riittävästi ammattitarkastajia ja sakot koroitettavat. Vakuutus laajennettava. Turvattomien lapsien hoito. Kunnallisolot parannettavat valtiollisen äänioikeuden tasalle, äänioikeusolot kehitettävät, lisäämällä ostettava, kunnallisliikkeitä, asunto-olot korjattavat, työttömyysrahastoja, kunnan työt

Handwritten note:
 1. Yleinen
 2. Yhtäläinen
 3. Välitön
 4. Vaali- ja äänioikeus
 5. Kaikille
 6. 21 vuoden ikäisille
 7. Kansalaisille
 8. Suhteellisen
 9. Edustus
 10. Yksikamarijärjestelmä
 11. Salainen
 12. Äänestys
 13. Edustajille
 14. Palkkio
 15. Välitön
 16. Lainsäädäntöoikeus
 17. Kansalle
 18. (Initiatiivi, Referendum)
 19. Täydellinen
 20. Yhdistymis-,
 21. Kokoontumis-,
 22. Lausunto- ja
 23. Painovapaus
 24. Yleinen
 25. Koulupakko
 26. Maksuton
 27. Opetus
 28. Ja kansakoulu
 29. Pohjakouluksi
 30. Uskonto
 31. Yksityisasiaksi
 32. Kirkko ja
 33. Valtio
 34. Eroitettavat
 35. Asteettain
 36. Nouseva
 37. Tulovero
 38. Ja rikkaampien
 39. Ankarampi
 40. Verotus
 41. Entisen
 42. Verotavan
 43. Sijaan
 44. Maksuton
 45. Oikeudenkäynti
 46. Terveystenhoito
 47. Valtion ja
 48. Kuntain
 49. Asiaksi
 50. Kansanpuolustus
 51. Naisen ja
 52. Miehen
 53. Tasa-arvo
 54. Yleinen
 55. Kieltolaki
 56. Työaika
 57. 8-tuntiseksi
 58. Alin
 59. Palkka
 60. Yötyö
 61. Kiellettävä
 62. 36-tuntinen
 63. Lepoaika
 64. Viikossa
 65. Lapsen
 66. Työ
 67. Alla
 68. 14 v.
 69. Kiellettävä
 70. Ja naisten
 71. Rajoitettava
 72. Kaikilla
 73. Aloilla
 74. Riittävästi
 75. Ammattitarkastajia
 76. Ja sakot
 77. Koroitettavat
 78. Vakuutus
 79. Laajennettava
 80. Turvattomien
 81. Lapsien
 82. Hoito
 83. Kunnallisolot
 84. Parannettavat
 85. Valtiollisen
 86. Äänioikeuden
 87. Tasalle
 88. Äänioikeusolot
 89. Kehitettävät
 90. Lisäämällä
 91. Ostettava
 92. Kunnallisliikkeitä
 93. Asunto-olot
 94. Korjattavat
 95. Työttömyysrahastoja
 96. Kunnan
 97. Työt

ilman välikäsiä, työnvälitystoimistoja, kunnallisia tehtaantarkastajia y. m. Maatalousohjelma uusittiin myös, mutta muutettiin melkoisesti eräässä seuraavassa kokouksessa (v. 1911).

Kokouksessa kannatettiin osuustoimintaa työväenliikkeen tukena (osa vuosivoitosta oli käytettävä «yleishyödyllisiin tarkoituksiin»).

Työväen ääni Forssan kokouksessa oli jo sangen jyrkkä. Se ilmeni etenkin äänioikeuspäätöksessä, jonka Y. Mäkelin oli laatinut ja jossa sanotaan, että Suomen sosialidemokraattinen puolue ei voi tunnustaa Suomen silloista eduskuntaa kansaa edustavaksi laitokseksi, koska se jättää kansan valtavan enemmistön kokonaan ilman valtiollista valtaa, ja puolue pitää täysin johdonmukaisena asiana, ettei Suomen työväki «voi tunnustaa pyhiksi niitä lakeja, joita luokkaeduskunta sille laatii, ja sentähden ei se myöskään voi tuntea mitään sitovia velvollisuuksia näitä lakeja kohtaan, lukuunottamatta sitä velvollisuutta, jonka ulkonainen pakko asettaa» . . . «Tämä asiantila voi johtaa siihen» (alustaja oli sanonut suoraan: työvä. ei voi tuntea), «ettei työväki tunne mitään siveellistä velvollisuutta maan valtiollisten, yhteiskunnallisten ja taloudellisten olojen tukemiseen» ja tähän lisättiin vielä paksuilla kirjaimilla: *«Niin kauan kuin yhteiskunnallinen ja valtiollinen*

valta tässä maassa on niin epätasaisesti jaetuna kuin nykyään, katsoo puolue . . . itsensä vapaaksi siitä tuomiosta, jonka historia kerran tulee tälle kansalle antamaan siitä heikkoudesta, jota se on osoittanut taistelussa olemassaolonsa puolesta.»

Tämä innostusta uhkuava, suora ja rohkea päätös oli epäilemättä koko kokouksen loistokohta, vaikka se olisikin ollut suorudessaan hieman «vaarallinenkin» silloisissa oloissa. Varma on, että se Suomen yläluokkaan teki mitä syvimmän vaikutuksen, koska se niin mainiosti tulkitsi Suomen työväestön sisimpiä tunteita.

Forssan kokouksen jälkeen, kuten suuressa määrin ennenkin sai Suomen työväestö taistella kahta rintamaa vastaan. Toiselta puolen ahdisti kotimainen yläluokka: jo 1901 olivat Dahlsbrun, Pinjaisten (Billnäs) ja Fiskars'in herrat, myöhemmin Korkeakosken y.m., joko estäneet työväen kirjallisuuden levittämistä tahi suorastaan kieltäneet työväkensä kuulumista mihinkään työväenyhdistykseen ja vaatineet sensuuntaista sitoumusta heiltä; kun eivät kaikki suostuneet, hädettiin vanhojakin työläisiä; tämä tapahtui vähän sen jälkeen kun Suomen työnteettäjät olivat yhtyneet liittoon ja siten voimistuneet. V. 1904 syntyi taas Voikan suuri

lakko, jossa ensi kerran maassamme käytettiin aseellista voimaa lakkolaisia vastaan, kaksi miestä vangittiin ja Vallkealan työväenyhdistys hajotettiin ja sen omaisuus otettiin takavarikkoon. Syynä oli että eräs «mestari» oli väkivaltaisesti koettanut saada muutamia työläisnaisistaan suostumaan hänen epäkunnollisiin tarjouksiinsa. Käsikähmään olivat jo v. 1902 työläiset ja «järjestysvalta» joutuneet, kun edelliset eivät tahtoneet suostua laittomaan sota-väenottoon, jota kenraalikuvernööri kannusti, kuten ennen sitä maanjakopuuhiaan kansan pimmittämiseksi, joista jo Työmies v. 1899 (13/3) varoitti. Hallitseva taantumus teki varsinkin kokoontumisvapauden hävittämisen jälkeen paljon kiusaa työväelle ja erittäin harjoitettiin urkintaa jos jollakin tavalla. Yhdistyksiä lakkautettiin. Poliisi oli läsnä yhdistysten, vieläpä toimikuntienkin kokouksissa. Puoluehallinnonkin täytyi monasti, kuten Bismarckin rauta-aikoina Saksassa, valheellisesti vetää urkkijoita nenästä ja jos tahdottiin kiellosta huolimatta pitää yleistä kokousta, täytyi kirjoitetuilla lipuilla kutsua siihen kansaa kokoon ja monasti ei tämäkään auttanut — kokous hajotettiin. Sensuurikin oli vallan sietämätön ja pikkumainen: Jumalan sai esim. kirjoittaa pienellä J:llä, mutta hallitsija oli kirjoitettava suurella H:lla. «So-

sialismi», «kumous», «lakkopetturi» sanoja ei saanut käyttää.

Tästä tuli osa vastuunalaisista työväenjohtajista niin araksi, etteivät aina uskaltaneet luovuttaa yhdistyksen huoneustoa omiin hieman arkaluontoisiin puuhiin, kuten esim. 1904 vuoden alussa Helsingin työväenyhdistyksen johtokunta ensin kielsi pitämästä agitatsioonikursseja työväentalolla. Mutta yleensä toimi työväki ahtaissa oloissa, kuten mitään sortojärjestelmää, ei poliittista eikä taloudellista olisi ollut olemassa: agitatsioonitoimikunnat ja agitatsioonikurssit olivat toiminnassa ja lentokirjasia työväenasian valaisemiseksi levitettiin ahkerasti; naisetkin heräsivät ripeään toimintaan: he muodostivat jo v. 1900 yhteisen sosialidemokraattisen naisliiton. Maalaisväestökin heräsi v. 1902 ja 1903 vaatimaan lyhempiä työpäiviä, joka hyvinkin onnistui.

Vuosi 1904 oli merkillinen vuosi työväen heräämisessä. Forssan kokouksen perästä rupesi yläluokkakin selvästi ymmärtämään, että vanha eduskuntalaitos oli perin lahonnut ja tarvitsi perinpohjaistakin korjausta. Siihen ei tehty suurempia korjauksia ennen kuin se vihdoin suurlakon sysähdyksestä romahti kokoon. Suureen omaisuuteen perustuva vaalivalta pysytettiin viimeiseen asti puhumattakaan siitä, että yksi

sääty oli kokoonpantu enimmäkseen niin vanhanaikaisista aineksista kuin pappisvalta nykyään edustaa ja aateli itseoikeutetuista jäsenistä, koko laitos edustaen vähän yli 100,000 ihmistä! Venäjälläkin sanottiin suoraan, ettei semmoinen laitos edustanut Suomen kansaa. Kohtalon ivaa muuten, että Venäjän kolmas duuma edusti yhtä monta ihmistä! Voi hyvin ymmärtää selvännäköisen vanhoillisen, prof. E. G. Palmen huudahduksen Suomen valtiop. hist. s. 71): «Ei voi lievemmin arvostella sitä vanhoillisuutta, joka viimeiseen asti . . . vastusti valtiopäiväjärjestyksen korjaamista». Bobrikoffin kesällä 1904 tapahtuneen murhan jälkeen, kun jo vaino oli käynyt kukkuroilleen, venäjänkieli tunkeutunut virastoihin, asevelvollisuuslaki säädetty ja koetettu toteuttaa — vaikka sittekin 60 % jäi pois kutsusta —, Suomen sotajoukko vastoin perustuslakia hajoitettu, venäläisiä niinkään vastoin perustuslakia pantu suomalaisiin virkoihin, suomalaisia miehiä karkoitettu maastaan tai hädetty viroistaan y. m., kokoontuivat Suomen säädyt ja työväki määräsi sitä ennen ylimääräisessä puoluekokouksessa kantansa valtiopäivävaalien suhteen.

Epäilemättä oli Bobrikoffin murha pannut mielet Suomessa jännitykseen ja suunnannut ne uusia toiveita kohti. Kuohui ja kiehui kaikissa

mielissä. Haettiin kaikkialla sopivaa menettelytapaa. Työväkikin oli kahdent vaiheilla. Länsi- ja Itä-Suomi seisoivat vastatusten. Edelliset, jotka menivät niinkin pitkälle, että kävivät uuden kenraalikuvernöörin luona suoraan sanoen lausumassa työväen käsityksen asioista ja tilasta, puolustivat osanottoa valtiopäivävaaleihin ja muutamissa kaupungeissa tulivatkin jotkut työväenedustajat täten valituiksi; jälkimäiset taas arvelivat, ettei maksaisi vaivaa paikata tuota vanhaa rakennusta, vaan se olisi tykkänään rakennettava uudestaan yleisen äänioikeuden ja yksikamarisen edustuksen pohjalle ja tähän päättäisiin paraimmiten vaalilakolla. Tämän jälkimmäisen suunnan kantajoukko ehdotti kuitenkin ensin menettelytavaksi, että käydään vaaliin sen porvaripuolueen kanssa, joka hyväksyy yleisen äänioikeuden. Ei siis ehdoksi vaadittu koko eduskunnan uudistusta. Mutta kun ei ehtoa hyväksytty missään, syntyi todellisuudessa vaalilakko. Yläluokka ei siis vielä syksyllä 1904 ollut suostuvainen edes muuttamaan vaalioikeutta yleisestä äänioikeudesta riippuvaksi! Ja valtiopäivillä sitte saatiin siitä, ettei maassa vallinnut täydellinen oikeustila, erinomainen tekosyy, ettei sitä ennen oteta mitään asioita ratkaistaviksi, ennenkuin tämä tila olisi palautettu. Äänioikeuden uudistus ja kieltolaki, joka

jo 1900 valtiopäivillä ja niiden ulkopuolella koko maassa oli herättänyt todellisen myrskyn, heitettiin syrjään, mutta tuulaakimaksuista päätettiin kyllä, koska se koski porvariston etuja ja annettiin 10 milj. sotilastarkoituksiin, jotta asianomaisten lapset pääsisivät helposti sotapalveluksesta.

Mutta olot tulisivat opettamaan toista. Tammikuun loppupuolella v. 1905 panivat jotkut anarkistiset ainekset Helsingissä toimeen jonkunlaisen meluavan mielenosoituksen, jolloin ikkunoita särettiin ynnä muuta vallattomuutta harjoitettiin ja poliisi käyttäytyi sangen raat'asti. Kohta sen jälkeen murhattiin ensimmäinen suomalainen mies valtiollisista syistä, vihattu prokuraattori Johnsson (Soisalo-Soininen). Työväestö pani Helsingissä ja muualla kautta maan helmikuussa toimeen hyvin järjestettyjä ja mallikelpoisesti suoritettuja mielenosoituksia yleisen äänioikeuden ja — yksikamarisen edustuksen puolesta. Työväki oli kovasti suuttunut valtiopäivien keppihevoshommasta ja siitä vain vaatimukset kasvoivat: koko vanha säätylaitos oli poistettava. Ja kun 14 p. huhtikuuta kysymys äänioikeusreformista oli ratkaistava säädöissä, kokoontui maaseudultakin työväkeä Helsinkiin, joka pani toimeen valtavan mielenosoituksen ja illalla piiritti ainakin 35,000

suuruinen joukko säätyaloa, jonka edustalla he seisovivat suuren osan yötä odottaen asian ratkaisua. Kun se sittenkin hylättiin, nousi semmoinen myrsky joukossa, että ainoastaan vaivalla saatiin se pidätetyksi hurjista ja mielettömistä teoista. Että tämä onnistui näin kireissä oloissa, todistaa paraimminkin, että Suomen työväki on valtiollisesti kypsynyt eikä ole taipuisa provokatorisiin hullutuksiin. Ja se on tulevaisuuteen katsoen jotenkin paljon. Se todistaa, että provokatooriseen menettelyyn täytyy taantumuksen vihdoin ryhtyä, jos se tahtoo *koettaa* voittaa vastuksen — väkivaltaisiin ja laittomiin tekoihin, mutta samalla se tuomitsee itsensä kuoliaaksi!

Kesällä taistelivat sekä porvarilliset että työväki kahdella rintamalla parempien olojen saavuttamiseksi. Toisella puolella muodostettiin aktiivinen vastarinta, ja työväestöllä oli niin ikään salainen järjestö. Salakähmäiset ainekset panivat myöskin koko 1905 vuoden kuluessa toimeen kaikenmoisia hurjia tekoja, useampia murhia ja murhayrityksiä. Mutta suurin osa Suomen väestöstä pysyi passiivisen vastarinnan kannalla.

Silloin räjähti Venäjällä syksyllä (²⁵/₁₀ 1905). Onneton sota Japania vastaan sekä «verisen sunnuntain» ennen synnyttämä kiihtymys tam-

mik. 1905 synnytti suurlakon siellä ja se levisi kohta Suomeenkin. Jo $29/10$ oli se Viipurissa.

Venäjällä oli työväestö ensin Moskovassa ja sitte Pietarissa pannut sen alkuun, etenkin rautatieläiset. Kun tämä rautatieläisten lakko esti ruokavarojenkin tuonnin Pietariin Venäjän puolelta, täytyi Suomen rautatietä myöten ylläpitää yhteys muun Europan kanssa; joka teki lakon osittaiseksi. Sen tähden lähetti joukko Suomen järjestyneitä työläisiä erään toimittajan lakon aikaansaamiseksi $27/10$ ja $28/10$ sähkösanoman suomalaisille Pietarissa, että suomalaistenkin pitäisi lakata työstä Suomen rautatiellä ja $29/10$ lakkasikin liikenne ensin Pietarista rajalle ja myöhemmin Viipuriin asti. Kun edellinen tuuma jo oli toteutunut, saapui samaa tarkoittavia sähkösanomia Tampereen työväenyhdistykseltä ja Helsingin ylioppilailta. $29/10$ puuttuivat useat perustuslailliset asiaan. Samana iltana päätti työväestö H:gissä panna toimeen suuren työläiskokouksen, jossa Kurikka, joka äsken oli tullut Amerikasta, julisti *yleisen valtiollisen lakon*. Siinä kokouksessa valittiin myös lakkomitea ja työväen vaatimuksesta suljettiin viinapuodit. Selvää on, että ilman työväestön joukkonousua ei koko kansallisesta noususta olisi tullut mitään. Onni oli siis, että Suomen työväestö jo v. 1905 oli siksi tietoinen tehtäväs-

tään, että se päättäväisesti nousi lakkoon. Työväen perästä julistivat polyteknikot, ylioppilaat y. m. yleisen lakon. Työväen vaatimuksesta rautatie- ja raitiotieliikenne pysäytettiin.

Lokakuun viimeisenä päivänä oli lakko jo täydessä käynnissä. Mutta silloin vielä vanhojen suomalaisten äänenkannattaja, U. Suometar varotti lakosta. Kaikki seiso. Vesi- ja kaasujohdot eivät palvelleet, sanomatkin lakkautettiin myöhemmin päivällä. Kansaa kulki suurissa joukoissa kaduilla, lapsetkin lauloivat marseljeesiä. Perustuslailliset pitivät suuren kokouksen, jossa he nyt paitse laittomien virkamiesten sekä senaatin poistamista ja valtiopäivien kokoonkutsumisesta y. m. suoraan tunnustivat yleisen äänioikeuden kannatettavaksi, mihin vielä vähän ennen eivät kiertelemättä tahtoneet suostua. Työväki kokoontui melkein samaan aikaan, 30—40,000:nen joukko ja se vaati täydellistä lausumis-, paino-, yhtymis- ja yhdistysvapautta sekä kansalliskokouksen kokoonkutsumisesta yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden perustuksella, joka m. m. loisi yksikamarisen eduskunnan; lisäksi vaadittiin bobrikoffilaisen järjestelmän «kätyrien» poistamista. Työväestön ohjelma oli siis laajempi kuin porvarillisten. Sen lisäksi päätettiin, että kapakat, porttolat y. m. lakkautettaisiin ja juutalaisille piti annettaman täydet kansallais-

oikeudet. Kansalliskokouksen kokoonkutsumista eivät perustuslailliset voineet hyväksyä ja yhteistyö porvarillisten ja työväen välillä lakkasi siitä syystä. Kokousten aikana nostettiin julkisten rakennusten katoille Suomen lippu, kultainen leijona punaisella pohjalla, mutta jonkun päivän perästä se poistettiin, ettei venäläistä ärsytettäisi. Poliisillekin, joka osaksi oli kelvollinen, osaksi kelvoton, tarjottiin tilaisuus lakoon, johon se suostuikin, päästen siten ikävästä järjestyksen ylläpitämisen velvollisuudesta. Tämän otti työväestö käsiinsä: muodostettiin n.s. kansalliskaarti, jossa oli kaksi rykmenttiä, toinen keskuspoliisiaseman suojelemiseksi ja toinen kaupungilla toimittamaan vartiopalvelusta — näitä osastoja kutsuttiin «punaiseksi kaartiksi» punaisista käsivarsisiteistään — ynnä muita järjestysosastoja, yhteensä non 6,000—7,000 miestä. Päälliköksi nimitettiin kapteeni Kock. Varma on, että tämä kaarti *yleensä* suoritti tehtävänsä *suurlakon aikana* kunnollisesti — sen vastustajien parjauksista huolimatta: tietysti se ei varsinkin näin levottomina aikoina voinut vastata *kaikista* jäsenistään, vielä vähemmän provokaattorien toimista, joita todistettavasti oli olemassa. Kun ei muutenkaan porvaristo ja köyhällistö voineet päästä yksimielisyyteen, voi ymmärtää, että porvari-ainekset muodostivat oman suoje-

luskaartin (Theslöfin «lahtariikaartin»), jossa oli varsinkin ylioppilaita. Työväen merkki oli «pu-nainen» ja porvarillisten «valkoinen risti». Maan korkein hallintovirkamies, kenraalikuvernööri, suhtautui lakkoon suhteellisesti suopeasti, katsoen siihen, että Helsinkiin majoitettu venäläinen sotaväki, Viaporin kanuunat ja venäläisten panssarilaivat pitivät pääkaupunkia täydellisesti hallussaan. Tähän vaikutti tietysti etupäässä se seikka, että lakko alkoi aikaisemmin Venäjällä ja että keisari jo $\frac{30}{10}$ oli antanut kuulusan manifestinsa Venäjän kansalle ja ettei mitenkään käyty H:ssä asuvien venäläisten turvallisuutta häiritsemään. Obolenski oli kyllä ennen Venäjällä ja Suomessakin, kun hän asevoimalla $\frac{14}{9}$ 05 ajoi perustuslailliset ulos palokunnanitalosta, näyttänyt, että hän osasi käyttää muitakin keinoja. Kun nuo molemmat yllämainitut kokoukset olivat päättyneet, meni lähetystöjä kenraalikuvernöörin luo. Työväki saapui ensin. Hra Mörne vaati ulkona seisovan kansan nimessä jyrkästi m. m. kenraalikuvernööriä eroamaan sekä avasi tavatakseen hänen luonaan istuvaa senaattia, kohteliaisuudesta välittämättä senaatin istuntohuoneeseen vievän oven, josta kaikesta kenraalikuvernööri suuttui. Suomalaisen puolueen miehet koettivat sitte häntä tässä suhteessa lepyttää, joka onnistuikin. Hiukan

myöhemmin saapui perustuslaillisten lähetystö, jolle senaatti kirjallisesti lupasi eroavansa. Ulkona seisova kansanjoukko, joka oli suunnattoman suuri, tervehti senaattia jyrisevillä allas-huudoilla ja sen eronjulistusta kaikuvilla, mahdovilla ilonpurskauksilla; vihdoin mentiin Runebergin patsaalle, jossa sydämen pohjasta laulettiin kansallislaulu.

Mutta kohta hetket synkistyivät. Kaikenmoisia huhuja levitettiin, kuten luonnollista, että oli odotettava Helsingin pommittamista meren puolelta, että mannermaan puolelta marssi Tuusulasta 2 komppaniaa muutamine kanuunoineen pääkaupunkia vastaan, siellä olevat venäläiset pelkäsivät henkensä puolesta hyökkäyksiä suomalaisilta, Helsingissä olevat ulkomaalaiset, m. m. Stead, olivat levottomia ja perustuslailliset tekivät useampia yrityksiä saadakseen poliisivallan käsiinsä, riitaisuudet perustuslaillisten ja työväen välillä, oliko kansalliskokous, jonka kokoonkutsumista «aktiivistit» ja taiteilijat myöskin kannattivat — edelliset olivat sen jo keväällä 1905 esittäneet — vai tavanomukaiset valtiopäivät kokoonkutsuttavat, eivät loppuneet.

Kaikkialla maaseudun kaupungeissa pantiin myös suurlakko toimeen. Oulussa melkein julistettiin Suomi erotetuksi Venäjästä. Tampereella heitti työväestö aivan kuin pommin: n.s.

«punaisen julistuksen», jonka $1/_{11}$ monikymmentuhatlukuinen kansanjoukko marseljeesin ja maamme-laulun kaikuessa hyväksyi ja jonka ylimääräisellä junalla lähetystö vei Helsinkiin. Siinä vaaditaan, että senaatin on heti erominen, sen sijalle asetettava väliaikainen hallitus kansan luottamusmiehistä, joka kutsuu kokoon kansalliskokouksen yleisen äänioikeuden perusteella eikä tavallista säätylaitosta enää työväen puolelta hyväksytä. Suomi on katsottava »erityiseksi valtioksi täydellä itsehallinto- ja lainsäädäntöoikeudella», vaikka Venäjän «irroittamattomana osana». Lisäksi oli säädettävä kokoontumis-, yhdistymis-, lausumis- ja painovapaus. Tämä julistus hyväksyttiin H:ssä $3/_{11}$ suuremmoisessa kokouksessa. Sillä välin olivat jo perustuslailliset kirjoittaneet Keisar. Manif. julistusehdotuksen ja vieneet sen Pietariin, jossa sen yöllä $3-4/_{11}$ allekirjoitti keisari. Kun se saapui H:iin, oli jo työväestö valinnut väliaikaisen hallituksen kaikista kansankerroksista, 24 luvultaan, niistä 8 sosialistia; kuitenkin päätettiin suomettarelaisten painostuksesta asettaa ne keisarin vahvistettavaksi. Sitä enemmän kun eivät aktivistitkaan väliaikaisen hallituksen asettamista enää kannattaneet. Suomalainen puolue, jota sosialistien ehdotuksen mukaan ei tykkäänään suljettaisi pois korkeimmasta hallituksesta.

ta, kuten perustuslailliset tahtoivat ja ajoivat läpi, oli laatinut välitysehdotuksen, jonka mukaan myönnettiin yksikamarinen edustus ja kansalliskokous, jolle keisari-suuriruhtinaan esityksen nojalla muodollisesti kokoontuneet valtiopäivät luovuttavat koko kansanedustuksen. Mutta tälle suhteellisesti järkevälle — se on myönnettävä — ehdotukselle eivät vallanpitäjät antaneet mitään tunnustusta. Tulevaisuus kuitenkin näytti, että työväestö ja suomettarelaiset olivat oikein asian ajatelleet: yksikamari saatiin, tosin työväestön uhkaavan esiintymisen takia, mutta yksipuolisesti (valtiollisista voimasuhteista huolimatta) kokoonpantu hallitus vei vihdoin koko hallituskoneiston kumoon.

Kun Manifesti oli saapunut, kutsui kenraalikuvernööri puolueitten edustajat neuvotteluun, mutta siitä jäivät työväen edustajat pois, kuin «sattumalta» sen laivan kapteeni, jolla piti mennä hänen luokseen ja määräyksestä viedä heidät Slavalle, kenraalikuvernöörin laivalle, ei tiennyt, kutka he olivat. Tietysti oli sangen otollista, ettei työväestö nyt ratkaisevalla hetkellä, kun suomettarelaiset olivat haihduttaneet kenraalikuvernöörin epäluulot sitä vastaan, saisi tilaisuutta ponttevasti ehdottaa työväen ja suomettarelaisten ehdokkaita väliaikaiseen hallitukseen.

Manifestissa luvattiin uutta eduskuntaa yleisen ja yhtäläisen vaali-oikeuden perustuksella (yksikamarista ja naisista ei sanottu mitään) sekä sana-, yhdistymis- ja kokoontumisvapautta ynnä heti sensuurin poistamista, lisäksi monen painostavan laittomuusajalla syntyneen asiakirjan peruuttamista. Kuitenkin lausuttiin nimenomaan, että helmikuun manifesti ainoastaan «lakkautettiin siksi kuin siinä mainitut asiat tulevat lainsäädäntötoimen kautta järjestetyiksi». Manifesti otettiin porvarpiireissä vastaan äärettömällä riemulla, työläisten keskuudessa jakaantunein tuntein, eikä esikaupunkien ikkunat olleet valaistut, vaikka tunnustettiin, että työväestö, joka kuitenkin oli kantanut raskaimman kuorman, oli jotain saanut. Moni syvemmälle katsova epäili sitä paitse, olisiko kaikki tuo pysyväksi jäävä, kun kaikki riippui venäläisestä vapausliikkeestä, jonka vaiheet olivat niin mutkaiset. Työväestö tahtoi saavuttaa enemmän eikä kiiruhtanut lakon loppuun julistamisella. Siitä syntyi ikäviä yhteentörmäyksiä Theslöfin kaartin ja kansalliskaartin välillä. Mutta työväestö ymmärsi lopuksi, ettei enää ollut mitään lisää saatava; kenraalikuvernööri, joka nähtävästi tahtoi päästä rauhaan, uhkasi sotalaivallaan ja näin päätettiin $\frac{6}{11}$ lopettaa lakko juhlallisessa kokouksessa Senaatin torilla. Ju-

listuksessa vakuutettiin, että nyt «on varustauduttava uuteen vielä ankarampaan taisteluun, jonka Suomen proletariaatti tästälähin tulee kohdistamaan porvaristoa ja sen nyt turvattuja etuoikeuksia vastaan». Kansalliskaarti olisi pysytettävä nähtävästi antamaan enemmän pontta köyhälistön vaatimuksille, kaikki väkijuomaliike pysytettävä lakkautettuna, kunnes kieltolaki saadaan, ja puoluepäivät heti kokoonkutsuttavat. Ja lakko lopetettiin kaikkien avopäin laulaen «kansallislaulua, joka siellä kohosi ehkä mahdavampana kuin kenties koskaan ennen».

Suurlakko loppui siis samoin kuin Ranskan suuri vallankumous porvariston täydellisellä voitolla. Babouvistiset aatteet saivat siellä kuten täällä väistyä. Se oli silloisen taloudellisen kehityksen kannalta luonnollista ja nyt alkoi kiihas taistelu porvariston ja köyhälistön välillä. Sekin oli luonnollinen. Kun esim. eräs yliopiston prof. (Mikkola) Työmiehessä (8/11 05) lausui: «Teille työväki, kuuluu tulevaisuus . . . Siisällinen, siveellinen voima on pian murtava ennakkoluulojen savijaloilla seisovan yläluokan jättiläislinnan» työväelle kehoitukseksi, uhkui valitettavasti porvariston koko sanomalehdistö mitä ylpeintä voitonriemua ja alhaisinta herjausta. Seisottiin voiton perästä täydellisellä sotajalalla. Ei ollut yhtään takeita siitä, että

yksikamarijärjestelmä hyväksyttäisiin porvariston piireissä, päinvastoin nousi aikaa voittaen sitä vastaan yhä voimakkaampi kiihtymys: tahdottiin jarruttaa edistystä toisen, yläkamarin asettamisella.

Kun manifesti oli julaiistu, tuli kaikille kiire mukautuakseen uusiin oloihin ja takoaakseen ennen kuin taivaanrannalla jo ilmenevä venäläinen taantumus ehtisi vaikuttaa Suomenkin oloihin.

Järjestynyt työväki kokoontui ylimääräiseen kokoukseen jo marrask. 20 p. 1905. Siellä oli kova ottelu niiden välillä, jotka puolustivat osanottoa viimeiseen säätyeduskuntaan sillä perusteella, että liittoutunut porvariryhmä m.m. sitoutuu tekemään «kaiken voitavansa» yksikamarisen eduskunnan aikaansaamiseksi samalla kun puolue valmistuu suurlakkoon ja tekemään jättiläismäisen mielenosituksen, kun asia ratkaistaan ja niiden välillä, jotka ehdottivat vaalilakkoa, mutta muuten suurlakkoa ja mielenosoitusta, kuten edelliset. Jälkimäinen voitti 191 äänellä 96 vastaan.

Uusi senaatti asetti heti 14-miehisen komitean, jossa oli kolme sosialistiakin, valmistamaan uutta valtiopäiväjärjestystä ja vaalilakia. Tämä sai jo helmik. 21 p. 1906 mietintönsä valmiiksi. Mietintö annettiin sitten kokoontuville valtiopäiville. Kun ei voittanut porvaristo uskaltanut

valiokunnassa hylätä yksikamarijärjestelmää, otettiin Belgiasta suhteellinen vaalitapa ja Norjasta «lagtinget» («suuri valiokunta») hieman tyynnyttämään kansanvaltaisuuden korkealle kuohuvia aaltoja. Naisten aktiivista ja passiivista äänioikeutta tuskin yhtään vastustettiin. Vaikka senaatti nojautuen komitean vähemmistön ehdotukseen oli pannut 24 ikävuoden rajan äänioikeuden saavuttamiseksi, ilmeisesti vanhoillistuttaakseen lakia, koska ikäraja ennen oli haitatta ollut 21 v. — ja muutamia muita vanhoillisuuteen kallistuvia muutoksia oli tehty, ja vaikka varsinkin aatelissäätö suureksi osaksi ei ollut taipuvainen yksikamarin säätämiseen, ei uskallettu muuttaa juuri mitään muuta kuin se, että *selvästi* lausuttiin, että valtiopäivät olivat *joka vuosi* kokoonkutsuttavat — tämä hyvinkin tärkeä muutos, kun muistaa, että kansameduskuntaa ei vv. 1809—1863 yhtään kutsuttu kokoon juuri siitä syystä, ettei ajallista kokoonkutsumismäärää ollut. Venäläisetkin ainekset saisivat näet lausua siitä ajatuksensa eikä tahdottu ajaa suuremmilla muutoksilla koko muutosta karille, vaikka ehdotus ei ollut edes pienistä ristiriitaisuuksistakaan vapaa. Kaikissa tapauksissa hyväksytty laki kohotti äänestäjien lukumäärän kymmenkertaisesti ja uusi eduskuntalaki on vapaamielisin koko Euroopassa.

Mutta siitä sai kansa kiittää etupäässä järjestyneen työväen uupumattomia ponnistuksia. Sillä ³⁰/₁₂ 1905 annettiin sen puolesta säätyedustukselle tässä suhteessa «viimeinen varoitus» kansanjoukon puolesta, joka H:ssa edusti ainakin ¹/₃ miljoonaa kansalaista ja jossa todettiin, että kaiken varalta kaikkialla jo oli olemassa suurlakko-komiteoja. Näitä mielenosoituksia uudistettiin taas toukokuulla 1906, kun asia lopullisesti eduskunnassa ratkaistiin ja säädyt olojen ja kansan pakosta luopuivat etuoikeutusta asemastaan, moni sangen raskaalla sydämellä. Asiain tilaa kuvaa sangen sattuvasti eräs ruotsalaiseen puolueeseen kuuluva kirjoittaja Finsk Tidskrift'issä vuonna 1906 (II siv. 90): «Sosialidemokraatit selvällä, yksinkertaisella ohjelmallaan «yleinen, yhtäläinen, äänioikeus miehille ja naisille, suhteelliset vaalit, yksikamarijärjestelmä» ottivat sekasorrossa johdon käsiinsä. Omat vallanpitäjämme osottautuivat voimattomiksi: heillä ei todellisuudessa ollut muuta voimaa, johon nojautua, kuin oma auktoriteettinsa, joka ei pitkälle ulottunut.» Uusi valtiopäiväjärjestys, joka vahvistettiin ²⁰/₇ 1906, oli siis vastustajienkin käsityksen mukaan suurlakon eli (rauhallisen) vallankumouksen tulos. Sen lopulliseen hyväksymiseen Pietarissa vaikutti epäilemättä suuresti se seikka, että halli-

tuksen vastaiset duumavaalit hetkeksi lamauttivat alkaneen taantumuksen. Sen pääpiirteet ovat seuraavat:

Uudessa eduskunnassa on 200 edustajaa yhdessä ainoassa kamarissa. Vaali toimitetaan joka kolmas vuosi, (ellei hallitus hajoita) suhteellisella vaalitavalla 16 vaalipiirissä ja välittömästi sekä persoonallisesti.

Jokainen kansalainen, mies tai nainen on sekä vaalioikeutettu että vaalikelpoinen, jos on täyttänyt 24 vuotta; poikkeuksia on suhteellisesti vähän; jokaisella on yksi ääni. Edustajalle suoritetaan joka vuosi kolmen kuukauden toimesta 1,400 Smk. sekä matkakustannukset. Hän ei ole syytteenalainen lausunnoistaan tahi menettelystään. Edustajalla on välikyselyoikeus eduskunnan suostumuksella, mutta asianomainen ei tarvitse vastausta antaa (!). Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan tulee saada nähdäkseen kaikki valtiovaraston tilit ja asiakirjat sekä *«erityisesti»* lausuu mielensä suostuntavarojen hoidosta, ja eduskunnalle on annettava selostus valtiovarain hoidosta istuntokauden alussa, jotta se voisi *«tietää»*, miten valtion tulot ovat maan hyödyksi käytetty. Uusia veroja ja valtiolainoja ei saa ottaa ilman eduskunnan suostumusta. Edusmies saa vapaasti, mutta arvokkaasti puhua kaikista silloin kes-

kustelun alaisista asioista. Tässä uuden lain pääpiirteet. Vaikka siinä on monta puutetta — varsinkin budgetin tarkastuksen suhteen, kun ei ole eduskunnalla oikeata päättämisoikeutta kuin 10—15 miljoonaa suostuntavaroista ja Suomen Pankin voittovaroista eikä myöskään ole aloiteoikeutta perustuslaki-, puolustus- ja painolaki ja m. m. tulliasioissa, yhtä vähän kuin oikeus vaatia hallitusta edesvastuuseen — on edistys edelliseen valtiopäiväjärjestykseen verraten melkoinen siinäkin suhteessa, että eduskunta itse valitsee puhemiehen ja voi lähettää adresseja hallitsijalle. Suurlakolla oli, kuten jokaisella vallankumouksellisella (verettömälläkin) liik-
keellä sekä hyvät että huonot seuraukset. Jälkimmäiset näyttäytyivät kohta suurlakon jälkeen. Menestys oli nähtävästi noussut useammissa työväestönkin jäsenissä päähän. He suunnittelivat pitkälle tähtääviä suunnitelmia, ja näitä henkilöitä löydettiin enimmäkseen punakaartien riveistä. Nämä asettuivat yhä loitommalle ja itsenäisemmälle kannalle puoluehallinnon ja järjestyneen työväen suhteen. Varsinaisia aktivisteja oli niinkään olemassa ja työväkeä oli paljon nähten palkattuina agitaattoreina runsasta korvausta vastaan ja siten ryhdyttiin yhdessäkin kaikenmoisiin hurjiin yrityksiin, puhumattakaan varsinaisista «rosvoligoista», jotka

olivat yhteydessä provokaattorien kanssa. Punakaartilaisten puoluehallinnosta vähitellen riippumaton toiminta tuli ilmi, kun kuuluisa Viaporin kapina syttyi heinäkuun lopulla 1906 sen johdosta, että ensimmäinen duuma muutamia päiviä ennen oli hajotettu. Silloin Helsingin punakaartin päällikkö, Kock, joka nähtävästi oli yhteydessä aktivistien ja myöskin kapinallisten kanssa puoluehallinnosta huolimatta *) julisti suurlakon ja hänen miehensä ottivat tehokkaastikin osaa Viaporin kapinaan, jossa kaatui suuri osa heistä. Sangen ikävä asia oli myös, että porvarillisten «suojelusosasto» ja punakaarti Hakasalmen torilla joutuivat käsikähmään, jossa molemmiin puoliin muutamia kaatui tai haavoittui pahasti — surkea tapaus, jolloin porvarit ja työväestö ensi kerran ase kädessä törmäsivät yhteen. Oulun puoluekokous, joka pidettiin 20—27 p. elok. 1906, lausui itsensä irti punakaartista, jonka hallitus heti mellakan perästä hajoitti samalla lisäten poliisien lukumäärää, jolloin tuo porvarillinen suojeluskaarti sekin hajaantui itsestään.

---

*) Puoluehallintoa, joka v. 1905 lopulla muutettiin Helsinkiin, on syytetty leväperäisyydestä ja päättämättömyydestä näinä epäselvinä aikoina, mutta toiselta puolelta ei saa unohtaa, että samaan aikaan Suomen laillinen eduskunta lausui myötätuntoisuutensa Venäjän vapaustaistelua kohtaan.

Vuosina 1906 ja 1907 lausui sos.-dem. puoluehallinto jyrkän tuomionsa kaikista rosvolii-goista, joista vielä Kotkan puoluekokouksessa oli puhetta.

Suuremmoisien elpymisen aikaansai työväestössä suurlakko toiselta puolen. Järjestyneen sosialidemokratisen työväen luku oli v. 1904 lopulla 16,610 jäsentä 99 yhdistyksessä, 1905 v. lopussa 45,298 177 yhdistyksessä (siis heti suurlakon jälkeen) ja 1906 v. lopussa 85,027 937 yhdistyksessä. Mutta vielä merkillisempi on, että työväestön keskuudessa eri ammattilaiset suuremmoisesti elpyivät. Niin esim. jo vuoden alussa rautatieläiset pitivät yhteisen kokouksen, jossa yksimielisesti perustettiin liitto ja oma äänenkannattaja ja päätettiin melkein yksimielisesti (505 äänellä 510:stä) yhtyä sosialidemokraattiseen puolueeseen. Suurlakkoakin, jos tarvitaan, hyväksyttiin yksimielisesti. Äärettömän tärkeätä on tietysti työväenliikkeen menesymiselle, että rautatieläiset käyvät järjestyneen työväen kanssa käsi kädessä: heistähän se aate ratkaisevalla hetkellä riippuu.

Yhtä tärkeä oli se torpparien kokous, jota kolme kuukautta myöhemmin pidettiin. He olivat koko sorronalaisen maalaiskansan puhutorvi edustajia 400 50,438 torpparin tai pikkutilallisen puolesta. Torpparien asia sai suurta virikettä

A. Varénin tunnetusta tutkimuksesta ja vihdoin hyväksyttiin valtiopäivillä 1900 ensimmäinen laajempi torpparilaki, joka alkoi vaikutuksensa v. 1904. Mutta siinä ei ollut juuri muita etuja torpparille kuin korvaus hänen torpan suhteen tehdyistä parannuksista. Sen tähden syntyi jo sortovuosien aikana itse torpparien keskuudessa mahtava liike, kun työajan pituus sapetti, niin myös hävyttömät sivulliset ehdot ja korotetut vuokrat, kun kaikenmoisista syistä maa-arvo nousi, vaikka vuokramiesten edut eivät nousseet huolimatta siitä, että ne olivat määrättyt silloin, kun työvuokra, korvaus työläisen työvoimasta oli halpa. Ensimmäisessä torpparikokouksessa päätettiin sentähden, että työaika on oleva 10 tunt. kesällä ja 7 t. talvella, että täydellinen korvaus on annettava torpparille hänen työstään, että saa panna vuokrasopimukseen vain vuokraehtoja ja että sen tulee olla kirjallinen, että sen lisäksi vuokra-aika on oleva 50 vuotta jatkamis- ja siirtämisoikeudella, että vuokra on määrättävä rahassa eikä häättöjä saa tapahtua, vaan laiminlyömisistä on n. s. vuokralautakunnan, joka on molempien puolien välittäjänä, määrättävä kohtuullinen korvaus.

Lopuksi on vielä mainittava kaksi päätöstä, joilla on ollut mahtava kantavuus: yhdyttiin

yksimielisesti sosialidemokratiseen puolueeseen etupäässä eri osastojen kautta — mikä päätös ynnä sen edellytykset pääasiassa selittävät, suurlakon sysäyksen yhteydessä, miksi sosialistipuolue etenkin elää maalaistyöväestön äänistä — ja toiseksi vaadittiin *viljelyspakkoa* s.t.s. «kaikki valtion omistamien metsämaiden, kruununpuistojen, virkatalojen sekä kuntien, seurakuntien, yhtiöiden ja yksityisten hallussa oleva viljelyskelpoinen maa on etupäässä annettava tilattoman väestön viljeltäväksi (korkeintaan 25 ha), jollei omistaja sitä itse viljele.» Tämmöisen viljelyspakon kautta edistyisi koko viljelys maassa (tosin jossain määrin omistavien luokkien kustannuksella), hyvinvointi vähävaraisten keskuudessa ja koko maassa elpyisi; maanomistajat rupeisivat enemmän viljelyskelpoista maataan viljelemään eivätkä häätäisi torppareitaan, kun uusia astuisi sijaan pakosta. —

Ammatillinenkin toiminta elpyi suuresti suurlakon jälkeen. Oli unohdettu vanhat riidat ja kesällä kokoontui taas edustajia 16 eri liittohallinnosta, jotka muodostivat väliaikaisen yhteisen «keskustoimikunnan», kunnes jo seuraavana vuonna vakinainen ammattijärjestö perustettiin. Edustajia oli tässä perustavassa kokouksessa 400 paikkeilla, ledustaen yli 50,000

työläistä — aivan kuten ensimmäisessä torpparikokouksessa. Sääntöehdottus, joka kauan ennen oli ollut pohdinnan alaisena, hyväksyttiin nyt yksimielisesti. Kun ei vaadittu ehdotonta yhtymistä liittoon, eivät kaikki liitot yhtyneet: 1907 v. lopulla 19 ammattiliittoa ja 5 paikallisjärjestöä edustaen 25,497 jäsentä, eli 25 % koko teollisuustyöväestöstä; 9 liittoa jäi yhteisen järjestön ulkopuolelle, edustaen osapuille vain 7,000 paikkeilla. Yksimielisesti hyväksyttiin ponsilause, että «kokous tunnustaa työväen valtiollisen ja ammattikunnallisen työväen järjestymisen yhtä tärkeäksi», mutta ehdotonta kuulumista sos.-dem. puolueeseen ei vaadittu.

Puolueelle oli suuriarvoinen sosialidemokratisten sanomalehtimiesten liiton perustaminen kesällä 1906. Liitto sai varsinaiset säännöt ja sen tulee toiminnallaan edistää asianomaisten kehitystä ja tukea niiden taloudellista asemaa, lähimitten 3-henkilöisen toimikunnan ja myöskin liittokokousten kautta. Puoluelehdeksi pyyntö on puoluehallinnon arvosteltava ja puoluekokouksen lopullisesti hyväksyttävä tai hylättävä. Asianomaisista valituksista sekä toimittajiksi ottamisesta antaa puoluehallinto myöskin lausuntonsa. Puoluelehtien edustajalla on puhevalta puoluehallinnossa ja puoluekokouksissa. Lisäksi päätettiin asettaa keskustoilusto työ-

väen kirjallisuuden levittämistä varten sekä kustannusyhtiöt yhteistoimintaan.

Jo ennen suurlakkoa oli syntynyt useampia sosialidemokraattisia nuoriso-osastoja työväenyhdistysten keskuudessa, kuten esim. Tampereella, Helsingissä ja Turussa ja «nuorisoseurojenkin» kekuudessa ruvettiin kapinoimaan porvarillisia vastaan. Mutta vasta suurlakon jälkeen ruvettiin jo täysin ymmärtämään, että sille kuuluu tulevaisuus, jonka puolella nuoriso on, ja Oulun kokous asettui suopealle kannalle liikkeen suhteen; 1906 v. lopussa uskallettiin perustaa oma liittokin, joka sai antimilitaristisen leiman kuten muissakin maissa, sekä heti yhtyi sos.-dem. puolueeseen. Toisessa kokouksessa päätettiin liittyä kansainväliseen nuorisosihteeristöön. Aikojen kuluessa kasvoi liitto melkoisesti ja 1913 vuoden lopussa oli siinä 250 osastossa noin 7,000 jäsentä ja jäsenmäärä on huikeasti kasvamassa. Liitolla on oma äänenkannattaja Työläisnuoriso. —

Ruotsinkieliset sosialidemokratit liittyivät myös v. 1906 «Suomen ruotsalaiseksi työväenliitoksi, joka yhtyi yhteiseen puolueeseen, sittenkun kaun ja innokkaasti pohdittu kysymys oman puolueen perustamisesta oli hyljätty. Tämän aatteen puoltajat olivat olleet huomaavinaan suomalaisten toverien puolelta jonkunlaista

nurjamielisyyttä ja painostivat, että sitä paitse suomalaisen ja ruotsalaisen kansanaineksen suuri eroavaisuus vaati eroittamista; mutta kun huomattiin, että jäsenluku ja voimat eivät riittäisi tämän suunnan toteuttamiseksi, luovuttiin siitä, varsinkin kun Oulun puoluekokous kohta sen jälkeen pyynnöstä juhlallisesti julisti, että ruotsinkieli on välttämättömästi tarpeen Suomen ruotsinkielisen työväestön edistymiselle ja koko kansalle tärkeä länsimaiden sivistyksen ja sosialidemokratisten aatteiden leviämiseksi; ruotsin kieli on sentähden säilytettävä ja edistettävä. Sitä paitse valittiin myöhemmin ruotsinkielisiäkin edustajia puoluehallintoon. Tässä ja 1907 vuoden kokouksessa pohdittiin kysymyksiä sanomalehdistä, kirjallisuudesta, agitatioonista, nuoris- ja naisliikkeestä y.m. Kysymys kielistä oli tärkeämpiä, koska ruotsinkielinen porvaripuolue, kuten suomalaisetkin ratsastivat kielikysymyksellä omien etujensa pönkittämiseksi. Ruotsinkieliset nuorisoseurat, jotka melkein kaikki muodostuivat v:sta 1906, asettivat 1910 yhteisen «Keskusvaliokunnan» ja liittyivät s. v. Suomen yleisen nuorisoliiton kokouksessa Kotkassa tähän liittoon. — On myöskin syntynyt venäläinen työväenyhdistys puolueen yhteyteen, joka kuitenkin jo v. 1907 hajotettiin muka sillä syyllä, että olisi osallisena

Venäjän vallankumousliikkeessä, jonka pakolaisia kotimainen hallitus Venäjän painostuksesta ahdisti. —

Jo v. 1900 perustivat köyhälistön naiset yhteisessä kokouksessa oman liiton, joka voisi «toimia yhdessä yläluokan naisyhdistysten kanssa yleisen äänioikeuden saavuttamiseksi, jos se vaan voipi tapahtua työläisnaisten nykyistä kantaa muuttamatta». V. 1904 ottivatkin useat työläisnaiset osaa porvarinaisten suureen äänioikeuskongressiin, jossa kaikkien 21-vuotiaitten naisten äänioikeus julistettiin. Myöhemmin proletaarinaiset tässäkin kysymyksessä erosivat porvarillisista naisista ja ajoivat äänioikeusasiasa erinomaisella innolla. Suurta kiihosta ansaitsee myöskin heidän toimintansa n.s. ihanneliittojen perustamiseksi, joissa kasvatetaan köyhälistön lapsia vanhempiensa maailmankatsomukseen, ja heidän uhrautuva työnsä tulojen hankkimisessa huvien, ompeluseurojen y. m. kautta työväen ylevän aatteen toteuttamiseksi. Ja kun vihdoin oli saatu äänioikeus naisillekin sekä uusi eduskunta, huomautti rouva Huotari työläisnaisten ylimääräisessä kokouksessa v. 1906, miten työläisnaisten järjestö oli «vuosikausia asian hyväksi väsymättömästi työskennellyt». Rohkenen tosiaan väittää, että ilman Suomen naisten ja etenkin sen köyhälistönais-

ten tarmokkaita ponnistuksia ei läheskään niin suurta voittoa olisi saavutettu. Ihastuneena voientähden puhuja syystä huudahtaa Ada Negrin sanoilla:

Oi terve aamunkoitto taivahalla!
 Sä korkealla, armas, näyt!
 Sä orjallekin, ruoskan uhkaamalle
 ylevän itsetunnon tuomaan käyt.
 Et sääliä, vaan oikeutta tuomaan
 Sä tulit; vanhaan maailmaan
 ihanteet uudet, pyhät, puhtaat suomaan.
 Siis terve!

Kokouksessa oli useampia kysymyksiä ratkaistavana, tärkein epäilemättä omasta äänenkannattajasta. Se ilmestyikin 1907 vuoden alusta ja on herättänyt Suomen naisia uusiin ponnistuksiin.

Naisten enimmäin ylenkatsotun osan palvelijattaret, herätti suurlakko virkeämpään toimintaan. Tosin oli palvelijataryhdistyksiä perustettu aina vuodesta 1892 ja niiden perustaminen herätti yläluokassa sangen pahaa verta: itse arkipiispa kirjoitti Helsingin palvelijataryhdistyksen eräälle perustajalle tämän johdosta ankaran nuhdekirjeen: olihan tuo hirveä sosialismi tunkeutumassa ihan porvarien keskuuteen, sen omiin koteihin. Mutta kaikesta huolimatta

karttui näitä yhdistyksiä ja v. 1906 syntyi oma liitto Lahdessa ensimmäisenä itsenäisesti pidetyssä yleisessä kokouksessa, jossa oli noin 100 edustajaa 6,000 palvelijan puolesta. Siinä ja seuraavissa kokouksissa vuonna 1907 ja 1909 käsiteltiin etenkin kysymyksiä työnvälitystoimistoista, työpäivän rajoittamisesta 10-tuntiseksi kaupungissa ja 10- ja 7-tuntiseksi maalla ja ennen kaikkea tuon aivan vanhentuneen palkollisäännön lakkauttamisesta. Viime mainittu vaatimus ei vieläkään ole toteutunut, mutta menestyksellä on jo taisteltu yhden arkipäivän ehtoapuolen vapaasta käyttämisestä ja yhden viikon kesälomasta täydellä palkalla, vuosipalveluksen poistamisesta ym. Samassa kokouksessa perustettiin oma liitto, joka myös käsitti miespuolisia palvelijoita ja sitten on menestyksellä johtanut liikettä. M. Sillanpään ansiokkaasti toimittama Palvelijatar-lehti, joka kuitenkin v. 1907 muodostui yleiseksi Hilja Pärsisen toimittamaksi proletaariseksi naislehdeksi, kun lupaa ei saatu tällaisen lehden julkaisemiseksi ennen suurlakkoa.

Muutamia kuukausia suurlakon jälkeen saatiin vahvistus eräälle nykyisissä oloissa hyvin tärkeälle liitolle nimeltä «Suomen työläisliitto». Sen päätarkoituksena on «olla työväestön yhdyssiteenä maassamme edistääkseen työ-

väen valtiollista (huom.!) ja taloudellista kehitystä». Se voi yksin perustaa paikallisia «työväenyhdistyksiä ja niihin ammattiosastoja, joita yhdistetään koko maata käsittäviksi ammatti-liitoiksi, *joille liitto vahvistaa näiden sääntöjen kanssa yhtäpitäviä sääntöjä*». Tämä lupa oli sangen suurianvoinen, sillä täten voi Suomen työväestö toimia täydessä päivänvalossa ja *laajentaa* toimintaansa tarpeen mukaan vaikka kuinka suureksi pyytämättä siihen asianomaisten lupaa. Liittymisen ehdot ovat pääasiallisesti 18 vuoden ikä ja pieni vero liitolle. Lähimmän ajan oloissa varsinkin on lupa tämmöisen liiton perustamiseen katsottava suurimmaksi myönnytykseksi, minkä ensimmäinen suurlakon jälkeinen kotimainen hallitus teki — tietysti suurlakon jälkimaininkina — Suomen työväelle.

Luonnollista on, että työväestön suunnaton elpyminen kaikilla aloilla suurlakon jälkeen synnytti varsinkin työnantajissa levottomuutta ja viimeainitut liittyivät myöskin lujasti yhteen v. 1906 «Suomen työnantajain liitoksi», jonka päätehtävänä tietysti on etujensa valvominen varsinkin työväestön pyrkimysten suhteen. Samaa tarkoitusta varten perustivat eri puolueet, perustuslailliset ja suomettarelaiset omia puolueosastoja työväen keskuudessa, jotka ennen kaikkea pitivät kiinni «työvälipuheen

vapaudesta», mutta eivät ole menestyneet: enimmäkseen ovat ne, varsinkin jälkimäiset toimittaneet lakonrikkureita työriidoissa. Hieman enemmän merkitystä on ollut n.s. kristillisillä työväenyhdistyksillä, jotka pitivät yhteisen kokouksen kesällä 1906. Täällä perustettiin yhteinen liitto, joka toimii muka työväen vapauttamiseksi «pääoman sortavasta ylivallasta», mikäli se ei ole «ristiriidassa hyvän omantunnon ja kristinuskon hengen kanssa». Kristillinen työväenliitto on kuitenkin välistä saanut yhden tai kaksi edustajaa eduskuntaan.

Merkkitapauksen Suomen työväenliikkeessä tarjoaa Oulun puoluekokous. Vaikka ainoastaan kolme vuotta oli kulunut Forssan kokouksesta, jolloin puolueelle uusi puolueohjelma laadittiin, oli se jo suurlakon mullistavien tapausten kautta käynyt monessakin suhteessa vanhentuneeksi. Kokous tosin ei käytännöllisistä syistä, mutta epäilemättä enemmän tapausten äkkinäisen yllätyksen johdosta ryhtynyt uutta ohjelmaa luomaan, vaan viitattiin siihen, että työväestö saisi erään julkaisun avulla (jonka Sirola kohta julkaisikin) tutustua eri maitten sos.-dem. puolueohjelmiin ja siten paremmin perehtyä asiaan, joten toistaiseksi voitaisiin tyytyä vanhaan epätydyttävästi paikattuun ohjelmaan. Tämä ehkä silloin oli paikoillaan,

mutta nyt jo *ehdottomasti* tarvittaisiin kokonaista, eheätä puolueohjelmaa. Kokous laati, uudet olot silmien edessä, vain erityisen «vaaliohjelman», koska lähestyvien, yleiseen äänioikeuteen perustuvien vaalien takia ennen kaikkea oli käännäyttävä kansan suuren enemmistön puoleen. Tämä vaaliohjelma vaati eduskunnan oikeuksien melkoista laajentamista veroituksen, lainsäädännön ja hallinto-oikeuden alalla — johon jo ylempänä osaksi viitattiin —, äänioikeuden ulottamista kaikille täysi-ikäisille (ei vain 24-vuotiaille) kansalaisille sekä julkista äänestystä eduskunnassa (siis kuten jo Stuart Mill ehdotti) ja kaikkien yhdistymis-, kokoontumis- ja painovapautta rajoittavien säännösten poistamista (hallitus valmisti rajoituksia, vieläpä melkoisiakin). Maatalouskysymyksen suhteen vaadittiin uutta maanvuokralakia ja viljelyspakkoa torpparikokouksen mukaisesti, pakkoluovutusta ja uutisviljelyn avustamista valtion puolelta. Työväen suojelulainsäädännön alalla tehtiin päätöksiä, jotka monessa kohden menivät yli Forssan ohjelman, m.m. kiellehtiin kaikki ansiotyö lapsilta, jotka ovat alle 15 v.; alle 19 eivät saa olla välittömässä tekemisissä voimakoneitten kanssa; synnyttäjille on säädettävä vapaa-aikaa 5 viikkoa ennen ja 7 v. jälkeen synnytyksen valtion kustannuksella; naisten ja

yleensä 19 vuotta nuorempien henkilöitten työkielletään terveydelle vahingollisissa ammateissa; kotityö tarkastuksen alaiseksi; tapaturmavakuutus suuresti laajennettava (etenkin maanviljelysväestölle), samoin ammattitarkastus (vähintään 12:ksi) sekä uudistettava invaliditeetti- ja vanhuudenvakuutus (myös leskien ja orpojen) on toimeenpantava (eläke työkyvyttömille ja työkyvyllisille 55-vuotiaalle 350 Smk.) Lisäksi hyväksyttiin vielä laaja verotusuudistus-suunnitelma asteettain ylenevän asteikon perusteella (alin verotettava tulomäärä 1,600—1,800 Smk. kaupungeissa ja 600—900 Smk. maalla).

Puolueen suunnaton kasvaminen vaati ilmeisesti uusia järjestyssääntöjä, uutta organisatiosionia. Perustuksen sos.-dem. puolueen organisatsioonille on luonut valtiollinen vaalilaki. Aluejärjestön muodostavat samassa valtiollisessa äänestysalueessa (maalla 1,500 ja kaupungeissa 3,000 asukasta korkeintaan) asuvat puolueen jäsenet, kunnallisjärjestön saman kunnan asujamet, piirijärjestön samaan valtiolliseen vaalipiiriin kuuluvat puoluetoverit alue-, kunnallis- ja piiritoimikunnat hoitavat vaali-, äänestys-, verotus-, tilasto-, valistus- ja keskustelu-asiat, mikäli ne koskevat puoluetta. Kunnallistoimikunnat — v:sta 1910 piiritoimikunnat toimituttavat puoluekokouksen vaalin,

yhden edustajan aina 500 jäsentä kohti, puoluekokous valitsee puoluetoimikunnan, puoluesihteerin ja kuusi muuta vakinaista jäsentä; tämän avuksi asettavat piirikokoukset kukin yhden edustajan puolueeneuvostoon. Puolueen mielipidettä voi myöskin tiedustella yleisellä puolueäänestyksellä.

Suljetuin ovin keskusteltiin ja päätettiin yksimielisesti menettelytavasta eli taktiikasta valtiollisessa suhteessa, ettei hyväksytä mitään vaaliliittoja porvaripuolueitten kansa eikä sallita kenenkään jäsenen suostumaan näiden ehdokkaaksi; ja myöskin «koska puolue täysin selvästi käsittää, että niinkauan kuin Venäjän nykyinen hallitusjärjestelmä jatkuu, ei Suomen sisäinen itsemääräämisoikeus ole heikostikaan turvattu eikä täysiä takeita rauhallisen lainsäädäntötyön säännölliselle jatkumiselle ole olemassa, katsoo puolue vakavaksi velvollisuudekseen olla solidaarinen Venäjän kansan vapausliikkeen kanssa, ottaen kuitenkin huomioon kussakin tapauksessa erittäin Suomen erikois-
asemasta johtuvat toimintamahdollisuudet täydellisen valtiollisen kansanvallan toteuttamiseksi maassamme ja jättää lähemmän päätös-
vallan kussakin tilaisuudessa puolueeneuvostolle». Mutta se julisti myös, että venäjänkieltä ei sentähden ole vihattava, että löytyy «venäjän-

kielisiä sortajia», että «venäjänkielellä ilmaistuja nykyaikaisia vapausaatteita on Suomessa edistettävä» ja «venäjänkielisen köyhälistön kanssa ryhdyttävä sosialidemokratian edellyttämään yhteistyöhön.

Vielä päätti kokous, että agitatsiooni oli tehokkaammaksi järjestettävä toimeenpanemalla heti agitaattorikursseja (joka toteutuikin v. 1909) ja että erityisesti ruotsinkielisten agitatsioonia olisi tehokkaasti avustettava. Samoin luopui kokous periaatteellisesti utopistisesta ja ministerisosialistisesta kannasta erottamalla Kurikan (joka nimellisesti pyysi eroa, vaikka puoluekokous kyllä olisi hänet erottanut, kun hän oli vannonut hajottavansa puolueen, jonka tekikin lehdellään «Elämä» ja kun oli syyttänyt puoluetoimikuntaa Viaporikapinan epäonnistumisesta) ja senaattori Karin puolueesta, jota muutamit puolueen etevimmät miehet kiitokseksi hänen suurista ansioistaan nimittivät suorastaan «porvariksi». — Kansanväliseen sos.-dem. toimistoon valittiin kaksi suom. edustajaa.

1906 vuoden lopulla ja melkein koko vuoden 1907 kiinnitti uusi eduskunta ja sen vaalivalmistukset koko kansan huomion. Kevätkuuhdus oli ilmassa, mutta todellisuus vaatii jokaista kansanryhmää ponnistamaan voimiaan saadak-

seen niin paljon omia edustajia kuin mahdollista valtiopäiville. Vaalikiikko oli toisinaan hyvin suuri — pitihän nyt mennä uutta Suomea luomaan — lentolehtiset, puolueohjelmat selityksineen, vaalijulistukset (sosialistista painettiin 300,000 kapp.) lensivät kaikkialle, lukuisat agitaattorit (sosialistisia oikein valmistettiin Lahden agitatsioonikursseilla 1906 v. lopulla) kiersivät maata, monentuntisia väittelyitä eri puolueitten edustajien kesken pantiin toimeen — jokainen puolue lupasi paljon, paljon: suometarelaiset ja ruotsalaiset ratsastivat etenkin kieliperusteella, nuorsuomalaiset laillisuudellaan ja sosialistit lupasivat sosiaalisia uudistuksia työväelle, maalaisliittolaiset pikkutilallisille. Ja sitten mentiin mitä suuremmalla innolla vaaliin 15/3. Tätä innostusta kuvaa erinomaisesti Ilm. Kianto romaanissaan «Punanen viiva». Tulos oli kaikille yllätys. Suomalainen puolue oli varma voitosta, nuorsuomalaiset toivoivat varmasti paljon edustajia, sosialistit odottivat (esim. Valpas Oulun kokouksessa) noin 50 %. Mechelin, etevin politiikkomme «tasapuolista perustuslaillis-kansanvaltaista enemistöä». Suomalaiset saivat vain 59 edustajaa, nuorsuomalaiset 26, maalaisliittolaiset 9, ruotsalaiset 24 ja sosialistit — 80! Äänestäjiä oli 70,67 % kaikista äänioikeutetuista, niistä saivat sosialistit 37 %.

suomalaiset 27,4 %, nuorsuomalaiset 13,6 %, ruotsalaiset 12,6 % ja maalaisliittolaiset 7,7 %. Sängen merkittävää oli monelle, että sosialistit kaikista äänistä kaupungeissa saivat vain 33,3 %, mutta maaseudulla 37,6. Huolimatta suuresta äänimäärästä eivät sosialistit tahtoneet asettaa puhemiestä, vaikka muualla on tapana, että lukuisin puolue niin tekee, koska kaikki porvarit katsottiin yhdeksi «taantumukselliseksi massaksi» (josta katsantokannasta kuitenkin kerran poikettiin myöhemmin). Sosialistit eivät voineet asettaa edustajiksi eteviä, kokeneita miehiä — aivan luonnollisesti, mutta kansan enemmistön pyyteitten ja toivomuksien tuntemisessa olivat he verrattomia, ja kokemusta ja tietoja on perästäpäin saatu riittävästi. Ensimmäisillä valtiopäivillä ei saatu juuri mitään erityistä suorastaan työväestön hyväksi toimeen ilmeisesti porvaripuolueitten jarrutuksen takia, paitsi leipurilaki, joka sekin kohtasi sitkeätä vastarintaa — se säättää m.m. ettei saa työkennellä sunnuntai- tai pyhäpäivinä eikä myöskään yöllä (9—6, että viikon työaika yleensä on 48 tuntia, että palkka on maksettava yksinomaan rahassa ja ylityöstä 50 % lisäys.

Kieltolaki, jota työväki mitä suurimmalla hartaudella odotti, saatiin kyllä läpäisemään eduskunnassa, vaikka kotimainen hallitus sekä salaa

että julkisesti pani vastaan, mutta sitä on vasta äsken vahvistettu, vaikka eduskunta pienillä muutoksilla hyväksyi uuden kieltolain ja 1914 anoi, että tämä laki «pian toimitettaisiin keisarin tutkittavaksi» ja hyväksyttäisiin.

Taantumus kasvoi kasvamistaan Venäjällä — Suomi oli muka «uudestaan valloitettava» — ja rupesi vaikuttamaan Suomessakin. Oma hallitus ei uskaltanut panna vastaan, kun lakejamme esim. venäläisten pakolaisten suhteen ja muissa mielivaltaisissa vangitemisissä ja kotitarkastuksissa (jossa esim. venäläiset santarmit saivat olla läsnä) ilmeisesti loukattiin ja porvarillinen aines valtiopäivillä, radikaalinenkin, etenkin miljoonien myöntämisessä Venäjän sotatarkoituksiin Suomen vapauttamiseksi sotapalveluksesta, rupesi kääntymään vaaralliselle konjunkturaalipolitiikan ja myönnytysten uralle ja lupumaan monesta oikeudesta, kunhan vain «*lailisuuden*» varjo säilyi. Ja työnantajat menettelivät yhä raaemmin työläisiään kohtaan, kuten Laukon paroonin menettely torppareitaan vastaan kaikkein loistavimmin osoitti: antaa ajaa ne talvipakkasessa ulos asunnoistaan pelolle, (katot nostettiin pois ja ulosajettuja piiskattiin), tosin lain puustavia noudattamalla.

Aivan ilmeistä on, että köyhälistön pääsö lainsäädäntötyöhön suunnattomasti veti sen

voimia ja paraimpia taistelijoita pois sen muista harrastuksista, ainakin niin kauan kuin vielä oli toivo saada jotain suurempaa toimeen eduskunnallisella työllä. Sen takia ei ole paljon kerrottavaa sosialidemokratiasesta liikkeestä eduskunnan ulkopuolella. Kohta ryvettiin huomamaan, että tästä syntyi koko liikkeelle varsinainen haitta, vaikka kyllä toiselta puolen tunnustettiin toimintaa eduskunnassa hyödylliseksi ainakin agitaatorisessa suhteessa, nukkuvan kansanaineksen herättämiseksi, kuten monessa muussakin maassa, ja että parlamentaarisella toiminnalla on suuri kasvattava merkitys ja että se on ikäänkuin muurina sekä ulkonaista että sisällistä taantumusta vastaan.

1908 vuoden alussa pitivät maanvuokraajat, torpparit, mäkitupalaiset y.m. toisen kokouksensa, edustajia lähes 400 62,000 maanvuokraajan puolesta. Kokous oli vaatimuksissaan entistä vielä jyrkempi. Vaadittiin esim., että 25 vuoden perästä puolet veroista, 50 v. kuluttua kokonaan veromaksut lakkautettaisiin, uudelle laille oli annettava «taaksepäin vaikuttava» voima (entisiin vuokraajiin), että oli suoritettava kohtuullinen korvaus hädätyille torppareille; sitä päitse olisi ryhdyttävä tehokkaisiin toimenpiteisiin häättöjen ehkäisemiseksi, koska uuden lain voimaan astuttua tulisi ehkä 30—

40,000 torpparia hädetyksi, kun maanviljelijät, isännät ennen häätäisivät torpparinsa, kuin alistuisivat uusien, näitä hieman enemmän suojaavien säädösten alaisiksi.

1908 vuoden toisilla valtiopäivillä saatiin vihdoin uusi maanvuokrausasetus pitkien ja kiihkeitä taistelujen perästä. Pääkohta siinä on epäilemättä se, että maanvuokraaja voi maksaa veronsa rahassa; hän voi täten uhrata enemmän aikaa omien viljelystensä parantamiseen ja työvoimien suhteellinen puute pakottaa isännän käyttämään uudempia, parempia viljelysmetoodeja, niinkuin vuokraajankin saadakseen rahaa veroihin, joita jälkimäisiä parannuksia isäntä ennen omaksi edukseen voi kieltääkin. Etu on myös, että vuokraaja oli ainakin 7:ksi vuodeksi (ei toki paljoa kauemmaksi aikaa) turvattu hädältä. Suurin puute siinä lienee se, ettei veron ylimmästä rajasta ole mitään määrätty, samoin, että on määrätty mahdolliseksi myös 25 vuoden korkein vuokra-aika, ellei entisellä vuokraajalla ole etuoikeutta vuokraa uudistettaissa, että vuokralautakuntien puheenjohtaja on kihlakunnan tuomari, ellei siitä sovita ja ettei ole tarkastajia lain valvomista varten.

Toinen työväestölle tärkeä asia, josta päätettiin 1908 v. toisilla valtiopäivillä oli kunnal-

lislait. Entiset olivat tosiaan täydelleen vanhentuneet — sen tunnustavat jo kaikki vähänkin editysmieliset — koska aina 25 ääneen nouseva sensus panee kaupungissa ja samassa määrin maaseudullakin kaiken päättämisvallan kunnallisissa asioissa varakkaimpien käsiin — epäkohta, joka on sitä huomattavampi, mitä kansanvaltaisempi valtiollinen ratkaisuvallta nyt oli. Monimutkaisten sovittelujen kautta — joissa etenkin ruotsalaiset ja suomettarelaiset näyttivät taitoaan — saatiin suhteellisesti kunnollinen kunnallislaki toimeen. Jokainen 21 v. täyttänyt kansalainen, mies tai *nainen* saisi valita (ilman edustusta) kunnallisen eduskunnan — poikkeuksia kuitenkin kuten valtiollisissa vaaleissa — sensuksesta riippumatta; mutta kaikki kunnan veroa maksavat kansalaiset (sensus kaupungeissa 600—1,000, maaseudulla 300—500) asettavat «lisävaltuuston» käsittelemään ja päättämään kaikista raha-asioista (!) — siis *tärkeimmistä* seikoista, — vieläpä hyvin pienistä rahasummista. Nämä määräykset saivat maaseudun suhteen vieläkin vanhoillisemman leiman. Uusi kunnallislaki lepäsi hallituksen suojassa monta vuotta, kunnes se vihdoinkin sen puolesta — hylättiin.

Yhä kiivaampia hyökkäyksiä tehtiin idästä päin itsehallintoamme vastaan — vaadittiin

meitä maksamaan yhdyssilta Nevan yli, vaikka se sijaitsi *venäläisellä* alueella, — tässä työväenkin edustajat kunnallislakien takia antoivat liiaksi myöten —, passipakkoa kovennettiin, sanomalehtiä ahdistettiin kovasti varsinkin «majesteettirikossyytöksillä», ministerineuvosto Pietarissa sai oikeuden lausua mielipiteensä kaikista muka tärkeimmistä Suomen asioista ennen kuin ne alistettiin keisarille — v:sta 1891 siihen asti ainoastaan mikäli ne koski Venäjän etuja — ja ensimmäinen perustuslaillinen senaatti luopui ja eduskunta hajoitettiin, koska valtiopäiväpäätöksessä — jossa erään suomettarelaisten kepposen kautta sosialistit pääsivät voitolle oli lausuttu myötätuntoisuutta Venäjän vapauden taistelijoille, kuten jo v. 1906 viimeinen säätyeduskuntakin.

1909 vuoden syyskuulla pidettiin ruotsinkielisten sosialidemokratien edustajakokous. Pääkysymys siinä oli ruots. työväenliikkeen elvyttämisestä. Painostus ruotsinkielisen yläluokan (Suomen ent. feodaaliherrojen) puolelta oli ollut niin kova, että työväenagitaattori oli monasti hengenvaarassa ja sai kulkea muutamissa paikoissa henkivartiosto ympärillään. Muuten olisi asetettava ruots. liiton palvelukseen erityinen «luottamusmies», (joka hyväksyttiin Kotkan kokouksessa), järjestettävä sydänkesällä ja sy-

däntälvellä kansanhuveja, jotka saattaisivat puoluejäsenet toisiaan lähestymään ja kunnallisjärjestöjä olisi myös aikaansaatava. Alkoholismissa ja Venäjän taantumusta olisi jyrkästi vastustettava.

Heti ruotsalaisten kokouksen jälkeen pidettiin Lahdessa sos.-dem. naisliiton edustajakokous, edustajia 44, jossa pääkysymykset olivat koulu- ja kasvatustasiat ynnä äitiyden suojeleminen — selvä todistus siitä, että samat naiset, jotka tulisella innolla ajavat äänioikeus- ja muita valtiollisia asioita, huolehtivat hyvinkin hellästi tulevan sukupolven menestystä. Merkille pantava on myös, että *kokous* selvästi tunnusti yötyön turmiollisuuden ja vaati naisten suojelemista tässä suhteessa päinvastoin kuin porvarilliset naistaistelijat ja ymmärtämättömimmät työläisnaiset, jotka eivät käsittä, että työväen paras tai oikeastaan ainoa pääoma on hänen terve työvoimansa, jota tulee säästää ja vaalia yksin tulevan sukupolven takia, vaikkapa ei *vielä* saataisi miespuolisten terveyttä suojelluksi.

Tosiasia on, että ainakin v. 1909 työväen piireissä kiintymys valtiopäivien työhön oli la-
mautumassa. Luonnollista oli sentähden, että vähitellen muutamissa köyhälistön edustajissa syntyi ajatus, samanlainen kuin Liebknechtin v.

1869, jota hänen asetoverinsa Bebel vastusti, että koko parlamentarismi oli humbugia, toisin sanoen syndikalismin oireita, jotka taas meilläkin ovat saaneet jalansijan etenkin nuor-sosialistisessa liikkeessä, kuten muuallakin. Kotkan puoluekokouksessa syyskuulla 1909 tuli kysymys esille, mutta sai laimeata kannatusta, vaikka kyllä ammatillinen toiminta teroitettiin siellä enemmän mieliin. Siellä julistettiin myös puhdas luokkatastelukanta: m. m. ei puolueen jäsen saisi edes ottaa osaa porvarilehden varsinaiseen toimittamiseen. Muutenkin pidettiin kovempaa kuria puoluejäsenten valtiollisista ja siveellisistä velvollisuuksista, vaikka ei puolue luullut voivansa vaatia etevimmiltäkään luottamusmiehiltään ehdotonta raittiutta. Venäjän taantumusta vastaan asettui kokous jyrkälle kannalle, vaikkei hyväksytty muutamien ehdotusta, että tässä suhteessa olisi koetettava päästä yhteistoimintaan porvarillisten kanssa. Puoluesäännöt korjattiin; puolueohjelman parantamiseksi maatalouskysymyksen suhteen asetettiin valio-kunta, koska kuten sos.-dem. Saksassa Dresdenin puoluepäivillä, oli ruvettu Kautskyn mukaan epäilemään pikkuviljelyksen etevämmyyttä, vaikkei vielä suorastaan luovuttu entisestä ohjelmasta, taktillisista syistä. Agitatsioonissa olisi tästä lähin enemmän painoa pantava valistami-

sen ja kasvattamisen puoleen ja proletaarista korkeakoulua kannatettiin lämpimästi (rahaavullakin), samoin nuoriso- ja jossain määrin myös ihanneliittoja. Huomautettiinpa, että nuorisoliitot olisivat hyvät, jos asevelvollisuutta taas ajateltaisiin. Puoluearkisto ja työväensihteeristö päätettiin perustaa ja painostettiin kieltoain vahvistamista, joka uuden esityksen muodossa *) tuli saman vuoden valtiopäivillä esille, (ynnä mielenosoituksia koko maassa, koska senaatti oli ehdottanut sen hyljättäväksi), vaikkei keisarilta oltu vielä saatu vastaustakaan edelliselle. Se näytti, miten kiihkeä raittiuden harrastus maassamme oli.

Kotkan puoluekokoukseen päästettiin ensi kerran viime aikoina porvarilehtienkin edustajia. Huolimatta tästä kaikki porvarilehdet sen loputtua sätivät sitä kiivaasti, muutamat puhuen «maanpettämisestäkin». Ja vaikka yhteistoimintaa näitten puolesta vaadittiin, käytiin niiden kannattajien puolelta leppymätöntä sotaa työväestöä vastaan: Kymin tehdas tahtoi hävittää työväen yhtymisvapauden ja metalliteh-

---

*) Myöskin interpellatsionin kautta pidettiin asiaa viireillä, mutta siihen kotimainen hallitus ei edes viitsinyt vastata, luoden täten mainion esimerkin jälkeentuleville venäläisille virkavaltaisille hallitusherroille.

tailijat poistivat 8-tuntisen vuoron ja asettivat taas käytäntöön 12-tuntisen!

Kohta Kotkan kokouksen perästä pidettiin ammattijärjestön toinen yleinen kokous (edustajia 241). Työnantajien tarkoitus oli nähtävästi ollut koko järjestön kukistaminen, kun ajatkin olivat huonot, varsinkin tärkeäin puutavaramarkkinain alalla, mutta tämä ei toki onnistunut. Ammattijärjestön kokouksessa uudistettiin säännöt (niissä sanotaan nimenomaan, että tulee «yhdessä sos.-dem. puolueen kanssa toimia niin, että . . . työn välikappaleet tulevat yhteiskunnan omiksi» — vaikka kyllä ei «pakoteta» ketään jäsenistä liittymään sos.-dem. puolueeseen) ja maksut korotettiin (30 p. resp. 15 p. vuosineljänm.), avustusehdot lakoissa määrättiin, perustettiin taistokassa, ehdotettiin teollisuusliittojen perustamista, agitatioonia edistettiin kannattamalla aiottua puolueopistoa, sekä yhdyttiin kansainväliseen ammattijärjestöön.

1909 vuoden valtiopäivillä oli vielä muutamia työväestöä koskevia asioita (esim. oppivelvollisuuslaki), joista päätettiin kolme hyvinkin tärkeätä: työväen suojeluslaki, laki ammattiväerasta ja asetus ammattitarkastuksesta. Ensin mainittu määräsi lapsen ikärajaksi 14 (13) ikävuoden, niin että 13—15-vuotiaita saisi pitää työssä 6 tuntia, 15—18 v. 8 t., yötyö olisi mo-

lemmiltä kielletty (poikkeuksilla; sitäpaitse säädettiin muutamia muita suojelusmääräyksiä vaarallisten liikkeitten y. m. suhteen); muilla olisi työaika 120 t. kahden viikon kuluessa (korkeintaan 10 t. päivässä); ylityöstä pitäisi maksaa ainakin 50 %; yötyötä vain silloin kuin käytetään 8 t. vuoroja; sunnuntailevoksi määrättiin 30 t. yhteen jaksoon. Lapsensynnyttäjillä olisi 4 viikon lepoaika jälkeen synnytyksen ja pakosta enemmän. Lain ulottuvaisuus koskisi tehdastyöväestöä, käsityöläisiä, rakennustyöläisiä, rautatiellä, raitioteillä, satamissa, kylpylaitoksissa palvelevia y.m. Tätä lakia vastustivat porvarilliset ainekset kiivaasti; kristilliset papitkin puolustivat sunnuntaityötä. Sattuvasti on huomautettu, että «silloin kaikki porvaripuolueet olivat muuttuneet luokkapuolueeksi; ei ollut yhtään koko kansan puoluetta, niinkuin aina vaalien edellä on». Ja kun laki sittenkin läpäisi, — ei se ollut kuin vähäinen edistys edellisestä — kehotti vanhoillisten pää-äänenkannattaja suoraan venäläistytettyä senaattia kumoamaan lakia (!!) Työväki, joka Kotkan kokouksessa oli vaatinut paljoo enemmän, pani mahtavia mielenosoituksia toimeen lain kuristamista vastaan ja sai aikaan, että 1913 v. valtiopäivillä anomus tehtiin lain vahvistamisesta.

Toinen asetus ammattivaaralta suojelemisesta

ei sisällä mitään erikoista muuta kuin mitä on säädetty siinä suhteessa edistyneempien maitten samanlaisissa asetuksissa terveydenhoidosta, suojeluslaitteista ja työhuoneitten kunnosta; maanviljelystä se koskee ami vähän, niin ettei niissä edes tarvitse ylläpitää järjestystä ja puhtautta, kuten muissa. Tämä suhteellisesti vähäpätöinen laki sai joku aika takaperin hallitsijan vahvistuksen. Vahvistusta asetukselle ammattientarkastuksesta ei myöskään kohta saatu, epäilemättä niiden vaikutuksesta, jotka katsovat sen tuottavan liian paljon kustannuksia, koska pitäisi yleensä toimittaa tarkastus jokaisella työpaikalla kerran vuodessa eivätkä huoli määräyksestä, että «ammattientarkastajille avuksi asetetaan työläisapulaisia» ja ettei tarkastaja, vastoin yleistä tapaa tähän asti, saisi ilmoittaa edeltäpäin tulostaan työnantajalle ja että hänen pitäisi «antaa työntekijöille tilaisuutta hänen kanssaan yksityisesti puhella työnantajan tahi hänen edustajansa olematta saapuvilla». Kaikki nämä määräykset tekisivät tietysti tarkastuksen tehokkaaksi eikä kuten siihen asti enimmäkseen tarpeettomaksi. Margariinin valmistuksesta ja kaupasta tehty esitys hyväksyttiin ja samoin anomukset avustuksesta kansanopistoille, kansanlastentarhoille, lasten kesäsiirtoloille ja työtömyyden lieventämiseksi.

1910 oli erityinen merkkivuosi Suomen kansan elämässä. Silloin m.m. hyväksyttiin Venäjällä tuo kuuluisa «yhdenvertaisuuslaki», joka, kuten näytti, teki lopun Suomen sisällisestä itsenäisyydestä. Eduskunnassa noustiin *yksimielisessä* asiakirjassa, jonka L. Mechelin oli loistavalla tavalla laatinut, sitä vastaan, aivan niinkuin ennen kysymyksessä Viipurin läänin erottamisesta, mutta se ei auttanut. Syksyllä kehoitettiin vielä lisäksi ylimääräiset valtiopäivät valitsemaan Suomen edustajia duumaan, mutta siitä yksinkertaisesti kieltäydyttiin. Jyrkät ja päättävät olivat varsinkin köyhälistön edustajien puheet, joka muutoksesta saisi enimmän kärsiä (Y. Mäkelinin). Ja sama köyhälistö pani toimeen suuremmoisia vastalausekokouksia kuritusslakien johdosta. Vastalauseita sateli kaiken maailman ääriltä; kansainvälinen puoluehallitus lähetti maailman proletaareille julistuksen, jossa se vedoten näihin ja heidän edustajiinsa vakuuttaa luottavansa Suomen kansan lopulliseen voittoon. Mutta huolimatta kaikesta pantiin yhä vain toimeen joukko vangitsemisia, painojuttuja, puhumiskieltoja y. m.

Vaikka tahdottiin köyhälistöä taisteluun yhteistä vastustajaa vastaan, ei lakattu sitä masentamasta oman yläluokan puolesta. Eduskunnassa sanottiin, että työväestö pyrki elä-

mään parempiosaisen kustannuksella (!), kun pyydettiin tehokasta työkyvyttömyys- ja vanhuudenvakuutusta Englannin mallin mukaan. Kuitenkin päätettiin pyytää hallitukselta jonkunlaista lakia, joka antaisi 2,500 mkn vuosipalkan alapuolella oleville palkkatyöläisille (ja muillekin vapaaehtoisuuden pohjalla) pienen eläkkeen, jonka vakuutusmaksut puoleksi suorittaa työnantaja, puoleksi työntekijä, mutta vanhuudeneläke annettaisiin vasta kun työläinen on 65-vuotias, siis enimmissä tapauksissa sangen harvoin. Samoin pyydettiin äitiysavustusta ja palkollisasetuksen parantamista, ammattivaikuttajia työriitojen sovittamiseksi, työttömäin avustamista, tapaturmalain uudistamista, mutta kaikki nämä ehdotukset olivat kaukana siitä, mitä työväestön edustajat vaativat. Oppivelvollisuuslaki (joka sitten jätettiin vahvistamatta 5), työväenopistojen avustaminen (30,000 Smk:lla), ulosottolain muuttaminen (toimeentulon turvaaminen ulosoton jälkeen) ja kruununorpparien tilan parantaminen päätettiin niinkään.

Huhtikuulla kokoontui yli 300 torpparia ja mäkitupalaista, edustaen ainakin 30,000 maanvuokraajaa, kolmanteen edustajakokoukseen. Tärkein asia oli täällä oman liiton perustaminen, joka pysyy «läheisessä vuorovaikutuksessa ja yhteistoiminnassa puolueen sos.-dem. toimi-

kunnan kanssa», johon puolueeseen jäsenten pitäisi liittyä». Muuten vaadittiin, että kruunun, papiston ja kuntien torpparit olisivat otettavat torpparilain suojaan, että vuokra olisi perinnöllinen ja maksettaisiin 6 %:n mukaan arvoesineen todellisesta hinnasta ja että maanvuokraaja saisi laskea hyväkseen maan «ansiottoaman arvonnousun»; viljelyspakkovaatimus uudistettiin.

Taantumus ulkonaisesti ja sisällisesti ei vähentynyt v. 1911. Selvää ja historian todistamaa on, että porvariston taantumus työväestön suhteen kasvaa aina sen mukaan, miten valtiollinen taantumus yltyy. Ja pelko ajaa aina valtiollisen taantumuksen yhä hurjempiin tekoihin, kunnes se itse omaan mahdottomuuteensa kivistuu. Se on asian kulku aina ollut. Suomesakin on ollut samoin. Painokanteita oli v. 1911 hyvin runsaasti, iltamissa ja kansanjuhissa ahdistettiin puhujia ja muita mielenosoituksissa harjoitettiin ilmeistä väkivaltaa — varsinkin niissä, joka pantiin toimeen Suomen silpomishankkeitten johdosta 176 eri paikalla ja joissa sotaväki määrättiin ampumaan kolmen varoituksen jälkeen—(!). Tämä menettely vihdoin oikein «laila» vahvistettiin.

Vuoden alkupuolella kokoontui eduskunta. Se kirjoitti taas adressin sortopolitiikan johdosta

pannakseen *koko kansan nimessä* vastalauseen tätä järjestelmää vastaan. Arvattavasti ei tällainen yhteinen adressi tuottaisi sen parempia käytännöllisiä tuloksia, mutta sittenkin olisi aina yhteinen adressi — protesti vaikuttavampi kuin eri puolueharrastusten esittäminen monivärisessä asiakirjassa, kun niistä idässä ei välitetty, vaan pantiin enemmän painoa, esiintyykö kansa, vastustaja yhtenäisenä vai pirstoutuneena; kuitenkin pitäisi äänen *yhteisessä* asiassa olla jyrkkä ja suora. Mutta porvaristo ja sosialidemokratia eivät voineet enää, kuten edellisenä vuonna ja Viipurin läänin silpomisasiassa, sopia yhteisestä menettelystä. Työ valtiopäivillä antoi muuten muutamia tuloksia työvällekin — tietysti vain paperille, kun silloinen hallitus ei ollut halukas mitään vahvistamaan. Niin säädettiin eduskunnan puolelta laki työnvälityksestä, joka velvoitti jokaisen kunnan perustamaan tällaisen kunnallisen toimiston, jos sillä on yli 5,000 asukasta, maksutonta välitystä varten. Sosialistit saivat myös läpiajetuksi, että kaikki yksityiset välityslaitokset lakkautettaisiin, kun ne liiaksi tavoittelevat voittoa. Laadittiin myös yhdistyslaki, jossa tärkein kohta epäilemättä oli se, joka määrää yhdistyksen lakkauttamisen mahdolliseksi ainoastaan tuomioistuimen eikä hallinnollisen pää-

töksen nojalla. Työväestö ei muuten niin välttämättömästi tarvitse yhdistyslakia, kun, kuten mainittiin, Työväenliitto vahvistaa kaikki uudet säännöt, joka ovat sopusoinnussa sen omien sääntöjen kanssa, ja nurja yhdistyslaki voisi vaikuttaa sille vahingolliseenkin suuntaan. Työväestöä koski myös laadittu siviiliaviolaki, joka vaihtoehtoisesti, vaikka mutkallisestikin sallii tavallisen uskonnon ulkopuolella seisovienkin solmia avioliittoja. Sitä vastoin ei tapaturmavakuutuksen uudistus mennyt läpi, vaikka m.m. koko maanviljelys- ja metsätyöväestö ja suuri joukko muitakin ei ole siitä osallisena, vaikka korvaukset ovat sangen vähäiset nouseviin elantokustannuksiin verraten ja vaikka kaikkien työläisten pitäisi olla vakuutettuina jossain yleisessä, mieluummin valtion laitoksessa. .

Työläisnaiset pitivät vähän ennen varsinaista puoluekokousta edustajakokouksensa, jossa tarkemmin määriteltiin ennen keskustelun alaisia asioita. Huomioon otettava on heidän jyrkkä vastalauseensa Viipurin läänin palottamista vastaan ja heidän toimenpiteensä maalaisnaisten ja kotityöläisnaisten elämänehtojen parantamiseksi sekä naisten liittoneuvoston huolenpito vähävaraisten äitien ja lasten toimeentulon kohottamiseksi kuntien kautta sekä tilaston kokoamisesta työläisnaisen elämänehdoista.

Puoluekokoukseen Helsingissä otti osaa n. 100 edustajaa noin 50,000 edustetun puolelta. Tärkein asia kokouksessa oli epäilemättä menetteläkysymys. Itäisten sortajien vastustamisessa ei pitäisi *milloin ehdoilla* yhtyä mihinkään porvariryhmään, koska kaikki porvariryhmät *itäisten voimien avulla* tahtovat sortaa työväkeä. Mutta huolimatta tästä yhtymistä vastustavasta kannasta katsottiin «vaaralliseksi sotkea meidän taistelumme Venäjän taisteluihin». Muuten selitti kokous, «että sosialidemokratisen puolueen on edelleen jyrkän luokkataistelun kautta valtiollisella, ammatillisella ja osuustoiminnan alalla pyrittävä valmistamaan työväenluokan saavuttamia oikeuksia, vapauksia ja etuja sekä uusia valloittamaan», myöskin on Venäjän taantumusta itsenäisesti ja jyrkästi vastustettava; vähemmistön on taipuminen enemmistön päätöksen alle eikä mitenkään yhtyminen porvarillisiin. — Maatalouskysymyksessä tehtiin päätös, joka ei oikein asettunut toiselle eikä toiselle puolelle mitä tulee pikkuviljelykseen ja viljelyspakkoon. Ei tahdottu suositella pikkuviljelystä eikä myöskään uskaillettu torpparien ja muitten pienempien maanvilj. takia asettua suurtuotannon kannalle, vaan pysyttiin «puolueettomina» toistaiseksi ja kuten Dresdenin kokouksessa Kautskyn neuvosta tyydyttiin muutamii

maalaistyöväestön yleisesti kannattamiin ehdotuksiin. Kummallinen oli myös päätös, jolla vielä lykättiin tuo jo Viipurin kokouksessa viiritetty asia «Työmiehen» siirtämisestä puolueen huostaan kuten puolueeneuvosto oli ehdottanut ja muissa maissa on puolueen pää-äänenkannattajan laita. Puolueeneuvosto määräisi silloin toimittajat ja voitto lankeaisi puolueelle eikä osakkaille. Vallitsi jonkunlainen pelko muka «revisionistisesta» vaikutuksesta, jolla oli heikkohermoisia pelotettu (revisionisteiksi oli välistä sanottu esim. Paasivuori, Turkia, Tokoi y. m.), tietysti on hyvä, jos kanta on jyrkkä, mutta jos puolueen kanta sattuisi (?) olemaan toinen, täytyy tietysti enemmistön kannan *tässäkin* asiassa olla määrääjänä. Kunnallisissa vaaleissa saisi eri paikkakunnilla menetellä vapaasti, kuitenkin ilman yhtymistä porvaripuolueisiin: Valtiopäivillä tulisi asettua suostuntaverokiellon kannalle. Osuustoimintaa ei kokous tahtonut asettaa lähempään yhteyteen puolueen kanssa; kuitenkin pitäisi niiden työläisten, jotka kuuluvat siihen, asettaa se sopusointuun puolueperiaatteiden kanssa ja osuustoiminnan kannattaa työväen sivistys- y.m. pyrimöitä. Muutamina vuosina ilmestyivät sos.-dem. ansiokkaasti toimitetut aikakauslehdet, suomeksi 1906—08 ja ruotsiksi 1907—10, mutta ne eivät kannattaneet; nyt pää-

tettiin silloin kun «on mahdollista» ryhtyä uusiin hankkeisiin. Se ei vielä ole tuottanut mitään; yksityisesti aloitettu aikakauslehti (Uusi Yhteiskunta) jonkun ajan perästä lakkasi, vaikka oli-
kin monipuolisesti ja kansantajuisesti toimitettu. Jo ennen hommattu puolueopisto olisi nyt jo ensi talvena saatettava pystyyn, mikä tapahtui-
kin.

Samaan aikaan kuin työläisnaiset kokoontui-
vat ruots. sos.-dem. työläisliiton edustajat. Tässä kokouksessa keskusteltiin oman äänen-
kannattajan tukemisesta; päätettiin pysyttää sitä liiton omaisuutena eikä luovuttaa sitä osa-
keyhtiölle. Täälläkin pantiin ankara vastalause Viipurin läänin paloittamista vastaan ja lausut-
tiin, että työväen järjestöt tinkimättä pitävät kiinni niistä oikeuksista, jotka laki myöntää, eivätkä tilapäisten etujen takia anna perään vir-
kavallalle. Suostuntaverojen kieltämistä kannatettiin ja agitatsiooni järjestettiin.

Suomen maanvuokraajat pitivät syksyllä ko-
kouksensa, edustajia 64. Merkkillisin päätös oli, että kaikilla äänillä 14 vastaan hyväksyttiin py-
syminen viljelyspakkovaatimuksessa huolimatta puoluekokouksen päätöksestä ja muutamien ete-
vienkin puhujien vastaväitteistä; vieläpä velvoitettiin sos.-dem. eduskuntaryhmä toimimaan sen toteuttamiseksi. Ristiriitaa ehkä ei ole katsot-

tava auttamattomaksi, vaikka juopa näyttääkin vaaralliselta. Vaadittiin maanvuokraajien vuokra-aikaa pidentettäväksi, kunnes asia saataisiin heille tyydyttävästi järjestetyksi. Kunnan ja kirkon verotuksessa pitäisi 800—1,400 vuositulojen olla vapaana, sitte asteertainen verotus, lisäksi ainoastaan ne olisivat veroitettavat, jotka kirkon yhteydessä *tahtovat* olla. Maanvuokraajain tilan kohottamiseksi vaikuttavat osuustoiminta, heidän luja yhteenliittymisensä ja sopiva lainsäädäntö, joka turvaa heidän asemaansa. —

Yleinen tila ei ollut entistä parempi v. 1912. Niin esim. kenraalikuvernööri kielsi työväestöä myymästä toukokuun ensimmäisen päivän merkkejä. Mainitsemista ansaitsee myös, että Ruotsin sos.-demokratian merkkimiestä Hj. Brantingia estettiin julkisesti puhumasta eräässä työväen kesäjuhlassa ja että sen johdosta eräs koulumies, toht. Boldt pidätettiin monta kuu-kautta toimittamasta virkaansa. Hallius teki selvän pesäeron hallituksen rahojen, varsinaisen valtionrahaston ja eduskunnan eli suostuntarhojen välillä ja pidätti muutta mutkitta vapaan päättämisvallan edellisistä, vaikka perustuslaki säättää, että suostuntaa on pyydetty, ellei varsinaiset valtion tulot riitä välttämättömiä tarpeita varten. Tämän käsityskannan nojalla

vaati hallitus eduskunnan määräämään varoja useampia sivistys- ja terveyslaitoksia varten, jotka ennen suoritettiin vakinaisesta valtion rahastosta, mutta nyt muka jäisivät ilman, ellei eduskunta myöntäisi suostuntarahoja. Ehto oli sukela, kun se koski sivistysasioita (esim. kansakouluja), joita eduskunta tietysti hellästi vaali, mutta samalla se löi merkillisen leiman hallituksen kulttuuripolitiikkaan.

Kuten monta vuotta ennenkin ei tuon venäläismielisen kotimaisen hallituksen toimesta esitetty juuri mitään eduskunnan päätettäväksi, paitsi veroasioita: se oli kyllä kuvaavaa tälle suunnalle.

Eduskunta, joka kokoontui tänä vuonna, keskusteli ja päätti useammista tärkeistä eduskuntaesityksistä ja anomuksista. Tärkein työväkeä koskeva päätös näillä valtiopäivillä oli tapaturmavakuutuslain parantelu ja laajennus maanviljelys- ja metsänhakkuun, kulkulaitosten, sähkö-, kaasu-, puhelin-, vesijohto-, lastaus-, ajuri- ja auto-liikkeisiin y.m. (monilla poikkeuksilla). Vanhasta laista poistettiin myös mm. korvauksen menettäminen, jos vamma on saatu «törkeästä huolimattomuudesta». Korvaukset josain määrin korotettiin ja hautausapu lisättiin. Riitojen ratkaisijaksi asetettiin «vakuutusneuvosto» tavallisten tuomioistuinten asemesta,

koska ratkaisu näin käypi nopeammin ja suu-
remmalla asianymmärryksellä. Merimiesten
tapaturmavakuutuslaki muutettiin enemmän tä-
män lain mukaiseksi.

Sangen tärkeä työväelle sosialisessa suh-
teessa oli se päätös, että jokainen hyvämainei-
nen täysivaltainen kansalainen, mies tai *nainen*
saisi ajaa toisen asiaa maan kaikissa tuomio-
istuimissa ja virastoissa. Pelätyn tulojen vä-
hennyksen tähden se herätti kiivasta vastustusta
varsinaisten lakimiesten puolelta, mutta kum-
malliselta tietysti näyttää, ettei Suomen kansa-
lainen saisi uskoa asiaansa ja vaikkapa henken-
säkin kelle tahtoo.

Tähdellinen esteettömälle edistymiselle siviis-
tyksen alalla oli päätetty anomus kansakoulun
asettamisesta oppikoulun pohjaksi, mistä keski-
koulun opettajiston keskuudessa oli ollut paljon
puhetta ja ensimmäisenä kysymyksenä myöskin
työväen kaikkien ensimmäisessä kielletyssä
edustajakokouksessa; samoin myös avustuksen
anomus työväen urheiluseuroille. Työväen on-
nettomille naisille oli pieni edistysaskel, että
rangaistukset lapsen murhasta lievennettiin ja
merkittävää kyllä tämä päätös sai v. 1914 Pie-
tarissa vahvistuksen.

Toukokuulla pidettiin Suomen ammattijärjes-
tön kolmas edustajakokous, edustajia 185. Agi-

tatsioonia harjoittamaan asetettiin kolme mies- ja yksi naisagitaattori, joiden myös tuli pitää nuorisoa silmällä ja päätettiin ryhtyä julkaisemaan «Työjuhla» nimistä julkaisua sekä lentolehtisiä; pitäisi myös saada kaikki ulkopuolella seisovat liitot yhtymään ammattijärjestöön. Laadittiin uudet säännöt ja korotettiin vero 40 p:iin (resp. 20 p:iin) vuosineljänneksittäin. Teollisuusliittojen muodostumista suositeltiin.

Nuorisoliitto piti vuoden loppupuolella yleisen kokouksen, jossa vaadittiin, että jokaisen 21-vuotiaan jäsenen, oltuaan yhden vuoden nuorisoliitossa, tulee liittyä sos.-dem. puolueeseen, samoin 20-vuotiaana liittyä ammattiyhdistykseensä. Muuten pitäisi liiton toiminnan molempien suhteen olla itsenäisen. Sivistysharrastuksille pantiin erityistä huomiota, samoin nuorison suojelemiseen ammattitöissä; kunnan asioitten käsittelyyn olisi antauduttava.

Tavattoman merkillinen asia v. 1913 oli se, että eduskunta annettujen äänien hajannaisuuden kautta sai sos.-dem. puhemiehen. Mitään erityistä muutosta se seikka ei kuitenkaan asian kulussa aikaansaanut. Sosiaalinen uudistustyö ei liioin näillä valtiopäivillä edistynyt. Sangen vanhenturutta elinkeinolakiamme korjattiin kolmella eri asetusehdotuksella. Ensimmäinen antoi elinkeino-oikeuden kaikille Venäjän valta-

kunnan hyvämaineisille alamaisille ilman rajoituksia, vaikka porvarilliset tahtoivat tehdä rajoituksia juutalaisten suhteen. Toinen määräsi n.s. ammattivaltuustoja asetettavaksi etenkin työriitojen sovittamiseksi (ilman pakotusta). Niihin kuuluisi yhtä monta työntekijää ja työnantajaa, joita valitaan suhteellisen vaalitavan perusteella ja molemmat osastot valitsevat puheenjohtajan. Selvää on, että suhteellisten vaalien kautta saadaan edustajia mitättömistä keltaisista työväen piireistä, jotka liittyvät työnantajiin, ja ellei yhteisessä vaalissa saada puheenjohtajaa, määrää hänet kaupunkien ja maaseudun kuntahallinnot, siis yleensä porvariaineksisista; työväki ei siis odota paljon tästä laista. Asetusehdotus työsäännöistä on siinä entistä parempi, että ne ovat pakosta aina laadittavat, missä vaan on kymmenen työläistä, että työväki niistä antaa lausuntonsa ja että ammattivaltuusto ne joko hyväksyy tai hylkää; sakkoja «laiminlyönneistä» ei saa määrätä kuukaudessa enempää kuin yhden työpäivän palkan yhteensä.

Köyhälistön naisia etenkin koskeva asetus hyväksyttiin niinikään, jonka mukaan avioton lapsensynnyttäjä saapi entistä suuremman kannatuksen siittäjältä tai siittäjiltä aina lapsen 17 ikävuoteen asti, mikä kannatus sosialistien

painostuksesta on etukäteen suoritettava, jos pakko on, kunnan varoista. Lasten ja nuorten ammattityöstä pyydettiin hallitusta (!) huolehtimaan. Palvelijattarien kodille suoritettiin myöskin avustusta, mikä anomus 1914 vuoden valtiopäivillä uudistettiin.

Vuonna 1909 hyväksytyn maanvuokraajalain mukaan tulisivat ensimmäiset torpparihäädöt tapahtumaan v. 1916, viimeiset 1923, toisin sanoen, jos eivät isännät pelkää korvausten maksamista torppareilleen tahi tilan viljelemättä jättämistä, tahi täydellistä alistumista uuden (1909) lain alle, vaan päin vastoin katsovat edulliseksi itsellensä torpan liittämistä emätilaan ja viljelemistä tilapäisten työvoimien avulla tai toisten taipuvaisempien haltijain ottamista entisten sijaan, niin häädettäisiin vv. 1916—23 suunnaton määrä torppareita ja mäkitupalaisia, yhteensä noin 100,000 s.o. $\frac{1}{2}$ miljoonaa ihmistä. Tämä tietysti olisi täydellinen vallankumous sisäisissä oloissamme. Erityisistä syistä supistuisivat häädöt paljon pienemmiksi todellisuudessa, mutta vaara on sittenkin melkoinen. Maanvuokraajain yleisessä kokouksessa huhtik. lopulla 1913 keskusteltiin pääasiallisesti näistä asioista ja häätöjen ehkäisemiseksi päätettiin, että torpparien kaikkialla tulee perustaa torppari-osastoja tahi ainakin asettaa luottamusmiehiä

ja julaista valaisevia kirjoituksia sekä lukuisasti ottaa osaa eduskuntavaaleihin, jotta saataisiin innokkaita torppariasian puolustajia valituksi. Lisäksi katsottiin välttämättömäksi, että lainsäädännön kautta kaikki torpparit pidätetään saavutetuissa oikeuksissaan ja eduissaan sekä että 1909 v. laki täydennettäisiin muutamilla lisämääräyksillä, varsinkin veron määräämisestä ja työajan pituudesta. Sitä paitsi pitäisi hallituksen hyväksyä se anomus kruununtorppareista, minkä eduskunta v. 1909 anoi. Venäjän viljatullia vastaan pantiin ankara vastalause.

Kesäkuun lopulla pidettiin ruotsinkiel. sosialistien edustajain kokous, jossa kiivaasti vaadittiin agitatsioonin elvyttämistä, sanomalehtien ja muitten sivistysvälikappalten kannattamista ja ammatilliseen liikkeeseen liittymistä.

Lokakuun lopussa pidettiin työläisnaisten edustajakokous, jossa keskusteltiin kotikasvatuksen tärkeydestä oikeassa hengessä, kirkollisesta pimityksestä, kiivaammasta agitatsiosta, kesäsiirtolain perustamisesta kunnan avustuksella ja perheenäitien liikarazitusten lieventämisestä. Viime mainituksa suhteessa ansaitsee erittäin seuraava ponsi huomiota: «Sos.-dem. naisjärjestöjen — — — on huolehdittava siitä, että kunnat ryhtyvät perustamaan ja ylläpitämään lastentarhoja, seimiä ja maitopisa-

roita, joitten hallintoihin työväen järjestöjen edustajia on valittava enemmistö.»

Heti tämän kokouksen perästä oli puolueen edustajakokous. Se ei tarjota mitään erittäin tärkeitä. Puoluelehdistä tehtiin se päätös, että «lehden johtokunnan ja piirin tarkastuslautakunnan jäsenet valitsevat ja erottavat lehden vakinaiset toimittajat», niinkuin Uudenmaan läänin piirikokous oli ehdottanut. Eri äänestys ja päätös toimitettiin Työmieslehdessä. Koska se aivan yleisesti on pidetty *puolueen* pää-äänenkannattajana, äänesti 44 jäsentä sen ottamista puolueen huostaan, vaikkakin ei heti, 36 vastusti jyrkästi. Pitkä keskustelu oli puhemiespaikasta eduskunnassa. Muutamat tahtoivat, että kun olot pakottavat sos.-dem. ryhmää asettamaan puhemiehen, hän yleensä olisi puhemiehenä loppuun asti; toiset vaativat, että kun poikkeustila on ohi, tulisi asianomaisen heti luopua. Jälkimäinen kanta voitti 45 äänellä 44 vastaan. Mitään järkeä ei voi tällaisessa päätöksessä nähdä, vaikka kaksikin kertaa lukee puolustajien esittämät syyt. Hyväksyttiin myös ne perusteet uusiksi kunnallislakeiksi, jotka eräs puolueeneuvoston v. 1912 asettama valiokunta oli laatinut ja joka ehdotti kunnallisvaaliin osalliseksi jokaisen 20-vuotiaan kansalaisen, kunnallisvaltuustolaitoksen ja referendummin vississä

tapauksissa, veroitusasia olisi vielä tankemmin tutkittava. Tämä oli nähtävästi kokouksen tähdellisin päätös. Viljatullia vastaan pantiin ankara vastalause. Mainitsemista ansaitsee, että vieraana kokouksessa oli Venäjän sos.-dem. duumaryhmän puheenjohtaja, jota innokkaasti tervehdittiin.

Valtiollinen taantumus jatkui v. 1913; tämän vaatimuksesta uudestaan nostettu Voimajuttu paljasti kuitenkin sangen arveluttavasti, kuten Beilis-juttu Venäjällä, sen sisällisen mädännäisyyden kaikille ihmisille. Sen provokatoorinen luonne todistettiin aivan pätevästi.

Valtiopäivillä v. 1914 koski suoranaisesti työväkeä esitys torppariolojen järjestämiseksi, mutta suomettarelaiset lykkäsivät sukkelalla tempulla koko asian yli vaalien, jotka tapahtuivat niin myöhään, että asianomaisilla isännillä olisi tilaisuus toimittamaan ensimmäiset torpparihädät. Venäläinen taantumus, joka aina Bobrikoffin maanjakopuuhiasta asti on venäläiseen Stolypinin malliin suosinut tätä kysymystä, otti tämän asian huostaansa, jotta ulkonainen taantumus saisi kiitoksen nolaamalla sisällisen. Tämän lisäksi pyydettiin taas kieltolain vahvistamista, yleisen vanhuus- ja työttömyysvakuutuksen toteuttamista, siirtolaisuuden tutkimista, yleistä lastensuojelusta tarkoittavaa laajennettua lainsäädäntöä sekä työttömien avustamista.

Vuonna	Yhdistyksiin	Jäsenluku			Haavaroastoja	Torppari- astoja	Naisosastoja	Ammattiosastoja	Onia taloja	Lukusali- sanomalehtiä	Kirjastot		Kokouksia		
		Miehiä	Naisia	Yhteensä							Niteiä	Arvo markoissa	Yhdistyksen	Johtokunnan	Yleisiä työväen
1899	64	8437	1009	9446	—	—	—	119	14	384	3312	19230	544		
1900	69	7558	1807	9165	—	—	—	143	15	381	10183	21325	577		
1901	34	4052	1063	5849	—	—	—	98	10	219	8559	15885	295	344	25
1902	41	5498	1496	8151	—	—	—	150	16	234	10223	24539	541	587	50
1903	66	10500	3013	13513	—	—	—	184	24	430	11697	25258	847	955	119
1904	99	12715	3895	16610	—	—	—	222	37	532	14157	30452	1174	1174	169
1905	177	30663	9575	45298	83	15	43	317	47	778	14693	30239	2986	2375	698
1906	937	65017	18986	85027	111	66	102	457	129	1672	22593	43877	7745	6857	2971
1907	1156	63455	18873	82328	131	79	105	507	226	809	30444	62755	9997	7401	2963
1908	1127	54438	16828	71266	137	70	126	587	370	2078	66522	98615	10983	10143	2981
1909	1217	43599	14694	58293	90	46	114	527	533	1760	60572	121220	13912	9153	2208
1910	1452	39853	12223	52076	90	57	111	566	683	1754	69456	133341	14294	9789	1915
1911	1490	37090	11316	48406	71	45	99	548	739	1635	74680	147896	14309	9897	1894
1912	1552	40149	11649	51798	73	38	82	550	796	1987	82009	167789	13688	9910	1542
1913	1584	40802	12280	53082	54	43	85	619	841	1948	87008	179832	14832	10023	1569
1914	1554	40874	10640	51520	30	40	101	637	890	2015	91802	176025	12705	9247	1405
1915	1528	40964	10857	51821	14	45	77	621	911	1557	94747	200638	11350	8763	464
1916	1625	57919	14872	72691	34	41	76	653	940	1595	96702	207849	12739	8524	740

1) Ennen oli merkitty tulot, menot ja säästö. Kun näin merkityt summat eivät ole

2) Tiedot epätäydelliset ja v:sta 1911 asti ne kokonaan puuttuvat.

3) Tähän on myös vuosilta 1915—16 tiedot otettu, vaikkei varsinainen esitys koske

Huom.! V:na 1899 ja 1900 on tilastoon otettu myös puolueeseen liittymättömät työkäytetty hieman erilaisia lomakkeita. V. 1907 ovat 197, v. 1908 274, v. 1909 399, v. 1910 tystä jääneet pois tilastosta.

tietoja.

Huveja				Näytelmäseuroja	Laulukunta	Soittokunta	Urheil- ja voimisteluseur.	Apu- rahoja kunnilta	Tiliasema			Edustajia kunnallis- hallinnossa	Työväen asiain tähd. kärsitty ²⁾		
Uttamia	Arpajaisia	Kansanhuveja	Huvimatkoja						Varat	Velat	Puhdas omaisuus		Sakkoja mk.	Vankkeutta päivää	
274	396 458	20	—	—	24 23	—	—	22700 ¹⁾ 12400 ¹⁾ 5400 ¹⁾ 6985 ¹⁾ 19818 ¹⁾ 20710 ¹⁾ 33115 ¹⁾ 71080 ¹⁾ 60058 ¹⁾ 37907 ¹⁾ 21335 ¹⁾	— ¹⁾ — ¹⁾ — ¹⁾ — ¹⁾ — ¹⁾ — ¹⁾ — ¹⁾ — ¹⁾ — ¹⁾ — ¹⁾ — ¹⁾	285098 339248 203454 289175 461747 436789 778115 1052986 1681021 3361039 3934964 5058160 5800130 6256885 6643995 7098178 7700515 8597291	— — — 18 38 54 81 183 201 351 369 369 220 266 183 181 173 219	— — — 75 50 1095 70 — 3315 8365 3670 5181 ? ? ? ? ? ?	— — — — — 375 30 — 3060 2011 529 540 ? ? ? ? ? ?		
555	14	46	—	—	12	8	5	5	—	—	—	—	—	—	—
724	14	82	—	—	18	10	8	8	—	—	—	—	—	—	—
890	26	119	—	—	26	13	11	11	—	—	—	—	—	—	—
1124	19	226	—	—	32	15	14	14	—	—	—	—	—	—	—
4453	176	339	374	126	62	39	48	36	—	—	—	—	—	—	—
4982	360	479	374	153	49	45	46	48	—	—	—	—	—	—	—
8001	545	503	420	195	60	59	79	79	—	—	—	—	—	—	—
11093	645	587	317	224	54	65	119	36	—	—	—	—	—	—	—
13131	466	756	399	231	40	74	129	36	8407833	3349668	5058160	143	5181	540	540
14377	691	466	414	210	44	70	158	36	9263683	3463553	5800130	220	?	?	?
15149	3	949	—	202	46	70	162	36	9916057	3659172	6256885	266	?	?	?
17016	—	1062	—	215	42	71	189	36	10448144	3804149	6643995	183	?	?	?
15564	—	750	—	199	46	71	197	36	11010062	3911884	7098178	181	?	?	?
15637	—	619	—	199	44	69	218	36	11838653	4138138	7700515	173	?	?	?
16402	—	745	—	232	38	77	204	36	13149583	4552292	8597291	219	?	?	?

osottaneet varojen todellista tilaa, niin poistettiin ne tästä.

näitä vuosia.

väenyhdistykset. Sarakkeita on jäänyt tyhjäksi siitä syystä, että on kyselyissä eri vuosina 236 ja v. 1911 188, v. 1912 136, v. 1913 64, v. 1914 96, v. 1915 161 ja v. 1916 31 yhdis-

Jos luopi yleiskatsauksen Suomen järjestyneen työväenliikkeen (s.o. pääasiassa sosialidemokratisen) edistykseen Turun kokouksesta saakka, niin täytyy ehdottomasti tunnustaa että se on ollut niin vähässä ajassa kerrassaan *suuremmoinen*. Tämä edistys ilmenee silmiin pistävästi edellisillä sivuilla esitetyistä tauluista. Tosin on otettava huomioon, että suurlakko suunnattomasti kohotti puolueen jäsenten lukumäärää, kuten luonnollista onkin, mutta yhtä luonnollista on, että sitte seuraavina vuosina osoittautuu jonkunlainen lamaus. Mutta jäsenmäärän alenemislukuun vaikuttaa suuresti sekin seikka, että viimeisinä vuosina on oltu paljon ankarampia tilastossa, ettei semmoisia ole luettu vuosijäseniksi, jotka eivät ole suorittaneet muuta jäsenmaksua kuin esim. sisäänkirjoitusrahan. Sama ilmiö kohtaa meitä eduskuntavaalien äänestäjämäärässä:

V. 1907	329,946	sos.-dem.	äänestäjää.
„ 1908	310,826	„	„
„ 1909	337,685	„	„
„ 1910	316,951	„	„
„ 1911	321,201	„	„
„ 1912	311,562	„	„

Eikä tämä ilmiö ole yksinomaan sos.-dem. työväenpuolueelle, vaan — maalaisliittolaisista

puhumatta — se ilmenee melkein joka puolueen äänestäjämäärässä melkein samalla tavalla: se tahtoo sanoa mahtavan heräämisen ja viimeisen ponnistelun ja kilpailun perästä seuraa kaikkialla herpoutuminen.

Suomen sos.-dem. puolue on harjoittanut jäsentensä keskuudessa suuremmoista sivistyttämistointia ei ainoastaan poliittisessa, taloudellisessa ja siveydellisessä, mutta myöskin puhtaasti opillisessa suhteessa. Kuten jo mainittiin, perustettiin v. 1911 puolueopisto ammattijärjestön myötävaikutuksella, jossa pidettiin luentoja talousopista, Suomen yhteiskuntataloudellisesta kehityksestä, ammatillisesta työväenliikkeestä, kansainvälisestä valtiollisesta työväenliikkeestä, kunnallispolitiikasta, finanssiopista, lainopista, työväenlainsäädännöstä, maalaispolitiikasta, Suomen valtio-opista, tilasto-opista ja annettiin opastusta puhetaidossa, kirjanpidossa, laskennossa ja ainekirjoituksessa. Sitä päitse on luentoja pantu toimeen maaseudulla. Helsinkiin on asetettu puolueen arkisto, johon 1913 v:lta asti oli koottu 5,273 kirjaa ja suuri määrä tärkeitä Suomen työväenliikettä valaisevia asiapapereita. Sen on järjestänyt Sirola; nykyinen hoitaja on Wiik. — Kirjastojen perustamista on innokkaasti harrastettu; mutta varsinkin ovat puoluelehdet levittäneet suunnattoman paljon tie-

toja puolueen jäsenille. Puoluelehtiä oli kaikkiaan v. 1913 21, niiden painosten suuruus yhteensä 142,650 (pää-äänenkann. 25,200; ensimmäinen painos v. 1895 1,000, v. 1904 10,000, ensin main. v. tuottaen tappiota 1,900 mk., v. 1904 voittoa 8,500 mk.), v. 1906 ainoastaan 82,900. Useimmilla työväenyhdistyksillä on oma teatteri, lauluseura, puhujaseura y. m., monella oma kino, urheiluseura y. m., Puolue harjoittaa myös kustannusliikettä; ensin levinnyt kirja on vuosittain ilmestyvä «Työväen Kalenteri», jonka painos v. 1912 oli 68,000 ja myytiin aivan loppuun, tuottaen puolueelle puhdasta voittoa 14,000 mk.

Puolueen jäsenet ovat vielä panneet toimeen säästöpankkeja eri kaupungeissa; Helsingin työväen säästöpankki alkoi toimintansa v. 1909 ja se on, kuten yleensä muutkin, menestynyt hyvin; sen talletukset nousevat nyt jo yli miljoonan ja sijaitsee se omassa upeassa huoneustossa. Omaa henkivakuutusyhtiötä on äskettäin ruvettu puuhaamaan.

Erittäin on huomiota luotava puolueeseen kuuluvien yhdistysten hyvinkin komeihin taloihin, jotka edustavat suurimman osan työväenyhdistysten omaisuudesta. Niitä on 800 taloa, suurin Helsingin, joka tonttineen maksaa yli miljoonan; sen perästä Tampereen, Oulun, Vaasan ja Kotkan, kaikki mahtavia kiviraken-

nuksia. Nämä rakennushommat, jotka monasti ovat pakosta syntyneet, kun ei muuten olisi saatu sopivaa huoneustoa, ovat todistuksena työvään ja erittäinkin työläisnaisten innosta ja uhrautuvaisuudesta.

Paitse valtiollista liikettä on ammatillinenkin suhteellisesti hyvin vaurastunut. Sen synnytystuskat olivat vaikeat eikä alku työtä oikein kaunistanut. Tosin syntyi vasta 1869 alkaen toinen ammattiyhdistys toisensa perästä, mutta yleensä ne olivat sangen pieniä ja mitättömiä, eivätkä saaneet juuri mitään aikaan. V. 1889 muodostui ammattiyhdistysten keskuskomitea yhdyssiteeksi ja ruvettiin ajamaan palkankorotus- ja työpäivien lyhennysasioita, myös lakkojen avulla, kuten ylempänä mainittiin. Lakot tehtiin yleensä ilman erityistä suunnitelmaa ja ilman voimien ja menetysmahdollisuuden punnitsemista. Vasta kun liitot syntyivät, kävi toiminta enemmän harkituksi ja kun ammattiliiton ensimmäisessä yleiskokouksessa v. 1909 päätettiin, että kaikista lakkoista oli tehtävä ilmoitus keskushallinnolle, tuli todellista yhteyttä taisteluihin. Liittyminen ammattijärjestykseen oli heti alussa suurlakon jälkeen suhteellisesti melkoinen, vuoden 1907 lopussa 25,197, mutta jo v. 1908 oli vain 24,009, v. 1909 19,928, v. 1910 15,346, mutta v. 1911 luku jo nousi 19,640:een,

v. 1912 se oli 20,989, v. 1913 28,031 ja sitte se on tasaisesti, oikeastaan epätasaisesti noussut, sillä $\frac{1}{4}$ 1914 se jo oli 32,500. Se ennustaa hyvää tulevaisuudelle. Ja varat olivat yli 1,000,000. Työttömyys-, sairaus-, tapaturma-avustus-, hautaus- ja oikeudenkäyntikassojen luku on melkoisesti kasvanut. Tuloja oli v. 1907 144,704, menoja 101,882 ja puhdas omaisuus 66,669 mk. V. 1912 vastaavat numerot: 398,907, 372,774 ja 796,749! Useammilla ammattijärjestöillä on oma lehtensä ja yhteisenä ansiokkaasti toimitettu «Suomen Ammattijärjestö». Jonkunlaisia syndikalistisia oireita on jo olemassa Suomenkin ammattikuntaliikkeessä.

Osuustoimintaliike, vaikka se on suuresti levinnyt Suomessa (osuuskaupat, 420, käsittivät v. 1914 yhteensä 93,900 jäsentä ja 66,9 milj. myyntimäärän), ei ole järjestyneen työväen puolelta saanut sitä huomiota, jota se ansaitsee työväestön apuna taisteluissaan ja toimintaan kasvattajana. Enimmäkseen varsinaisen työväen hallussa ovat olleet Oulun suuresti kukoistava (2 milj. myyntimäärä vuodessa) ja Helsingin osuuskaupat. Merkillisin osuusliikkeistä on Helsingissä ainoastaan muutamia vuosia toiminut «Elanto», joka harjoittaa leipomo-, kahvila-, ruokala- ja maidonvälitysliikettä. Sen jäsenmäärä oli v. 1910 n. 2,500 ja valmistuksen puo-

lesta on se Pohjoismaiden suurin leipomo. Leipomon myynti oli v. 1911 1,700,000 mk., puhdas voitto 120,000. Eräänä vuonna se antoi työttömille 4,000 mkn arvosta leipää. V. 1913 pidettiin osuuskauppojen edustajakokous ja siinä koetettiin ensi kerran ratkaista työväen- ja osuuskauppaliikkeitten suhde toisiinsa. Siinä päätettiin, että osuuskauppaliike on puolueeton, mutta että se silti ei tykkäänään estä ryhtymästä yhteistoimintaan esim. ammattillisten ja valtiolisten työväenjärjestöjen kanssa! Siis aivan Salomonin päätös! V. 1914 ilmeni tuo puolueettomuus siinä, että päätettiin yhtyä Pellervo-seuraan, joka on suomettarelaisen hengen johtama ja ennen kaikkea todellisuudessa edistää suur- ja keskitilallisten maalaisten etuja, joiden edut tavallisesti ovat jyrkässä ristiriidassa osuuskauppojen jäsenten, kuluttajien kanssa. Siinä vallitsee selvästi virkavaltainen järjestys: keskusliikkeet (5) esim. valitsevat sen johtokuntaan kukin yhden jäsenen, vaikka ne edustavat 170,000 jäsentä yhteensä ja maksavat 20,000 mk. vuodessa, kun taas yksityiset (järjestöt ja osuuskunnat, vähän yli 1,000, jotka suorittavat 5,000 markkaa vuodessa, valitsevat yhdessä 4 jäsentä tähän johtokuntaan. Virkavaltaisuus on siis verhottu kansanvaltaisella naamioilla. Sama epäkohta on myös siinä, että jo-

kaisella osuuskaupalla on yleisten asioiden ratkaisussa yksi ääni, olkoon jäsenmäärä 10 tai 1,000. Kun Forssan (1903) ja Helsingin (1911) puoluekokoukset eivät liioin luoneet huomiota osuuskauppaan proletaarisen taistelukeinona, on osuuskauppojen kokous v. 1914 herättänyt itsetietoisen ja järjestyneen työväestön horrostilasta ja kehitys kaikesta huolimatta tulee käymään samaa uraa, kun esim. Saksassa ja työväestö valloittaa osuuskaupatkin auttamaan sen suurta vapautustyötä.

* * *

Suomen järjestynyt työväenliike, toisin sanoen sen sos.-dem. liike (muut muodot eivät tule kysymykseen) on jo toimittanut suuremman työn valtiollisessa, yhteiskunnallisessa ja sivistyksellisessä suhteessa.

Valtiollinen toiminta pani alkuun m.m. ihmeellisen suurlakon, jonka jälkiä ei taantumus ole muuten kuin aivan supistuneessa muodossa jaksanut tukehtuttaa ja vieläkin se on eritoten, melkein yksin sosiaalidemokratinen liike, joka *pon-tevasti* on vastustanut ulkonaistakin taantumusta. Ja kun Suomen kansa olojen pakosta siirtyy onnellisempiin oloihin, silloin on Suomen sosiaalidemokratia ennen muita pelastanut

sen yli sortoaikojen, sillä se on kansan valta-
van suuressa enemmistössä ylläpitänyt valtiol-
lista harrastusta ja luottamusta tulevaisuuteen.

Ja sosiaalisessa, yhteiskunnallisessa suhteessa se on *pakoittanut* yläluokan paljon enemmän kuin se oli tehnyt sitä ennen, luomaan huomiota syvien rivien tarpeisiin ja huutavaan hätään eikä istumaan toimettona yltäkylläisyydessään. Tosin on tämä yläluokka kokonaisuutena tarmonsaa takaa jarruttanut alempien luokkien vapautusta ulkonaisen taantumuksen kanssa yhdessä: eduskunnassa ei ole 1905 v:n suurlakon jälkeen aina vuoteen 1914, jolloin tämä katsaus päättyy, päästetty läpi ilman mitä sitkeintä vastarintaa yhtäkään työväelle tärkeätä lakia; mutta aukko on ammuttu piintymyksen muuriin ja suhteellisesti lyhyen ajan kuluessa ovat asiat aivan toisella tolalla.

Ja puhtaasti sivistyksellisessäkin suhteessa on työ mitä ylevin ja kaunein. Sillä se on henkisestä alennustilasta kohottanut Suomen syvät rivit mitä tehokkaimmalla tavalla: se agitatiooni, jota yläluokka niin suuresti pelkää, se ei ole mahtavasti nostattanut kansan pohjakerroksia ainoastaan poliittisessa ja sosiaalisessa suhteessa, vaan yhtä paljon, etten sanoisi vielä enemmänkin, puhtaasti henkisessäkin suhteessa sitä ylevää ihannemaailmaa kohti, jonne pyrki-

vät kaikki valistuneimmat ja jaloimmat ihmisluonteet.

Ja joskin kaikista ponnistuksista huolimatta Suomen työväenliikkeessä seuraisi pieni, lyhyt takatalvi, niin ei mikään maailman voima enää voi tukahuttaa tätä mahtavaa liikettä, sen juuret ovat syöpyneet syvälle kansan pohjakerrosten sydämeen ja mitä ankarammin ja sääli-mättömämmin käydään tilapäisesti tätä liikettä vastaan, sitä voimakkaammiksi kasvavat näitten pohjakerrosten suuttumus ja tyytymättömyys ja samalla tarmo ja päättäväisyys olojen muuttamiseen. Työväenliikkeen edistyminen on nykyään kuin luonnon laki historian alalla: se murtaa itsellensä kaikista vastuksista huolimatta tien ja se nostaa ihmiskunnan sillä yhä korkeammille asteille, yhä valoisampaa tulevaisuutta kohti.

Eteenpäin! Ylöspäin! Yhä vain korkeammalle! Excelsior!

Lähteet:

Yhteiskunn. Käsikirja,
Suomen kartasto, teksti,
Tilastollinen vuosikirja,
Työväen kalenteri eri vuosikerrat Sos.-dem. puolueen
toim. julk. I—IX,
Työväen kalenteri I—VII Suomen työväenpuol. hall.
toim. (etenkin Tainion kirj.),
Työmies syysk. 1907 (Sirolan kirj.),
Oma Maa (Voionmaan kirj.),
Sosialidemokratian Vuosisata (Voionmaan kirj. 1906),
Sosialisti 1913 (Hellsténin kirj.),
Uusi Aika 1910 (Tainion kirj.),
Kymmenen vuotta 1899—1909 (eri kirj.),
Työmies 10 vuotta 1895—1905,
Punanen Viesti 1907—10,
Folktribunen 1907—10,
Sosialidem. Aikak.lehti 1906—08,
Työmies (eri vuosikerr.),
Arbetaren ja Arbetet (eri vuosik.),
Framtiden utg. af Gummerus 1906—10,
Roos, Nationalstrejken i Finland,
Koch, Seitsemän päivää keskusasemalla 1906,
Latinki, Kansalliskaarti,
K. Luoto, Totuuksia,
Uuden ajan kynnyksellä 1909,
Colliander, Muistelmia suurlakosta Turussa,
Lehtonen, Turun työv.yhd. 1887—1912,
Huttunen, Katsaus Viip. työv.yhd. toim.,
Voionmaa, Tampereen hist. 1856—1905,

VERKKILINJAVOYT
OTSAUKSI

- Ulappa, sos.-dem. naisliiton kymmenv. muisto 1900—10,
Sos.-dem. puolueen toim.-kertomukset eri vuosilta,
Sos.-dem. puolueen kok. pöytäkirjat eri vuosilta,
Sos.-dem. eduskuntaryhmän toimintakert. eri vuosilta,
Työväen edustajakok. pöytäkirjat 1892—1899,
Suomen Ammattijärjestön pöytäkirjat ja vuosikertomukset,
Suomen Ammattijärjestö eri vuosina,
Työläisnaisten kok. pöytäkirjat,
Tokoi, Piirteitä maatalouskysymyksestämme 1911,
Palmén, Suomen valtiopäivän historia 1910,
Valtiopäivien asiakirjat,
Taistelu Suomen oikeudesta 1898—1905,
Homén, Vårt passiva motstånd 1906,
Zilliacus, Revolution och Kontrarevolution i Ryssland och Finland 1912.
Palme, Finland under ofärdsåren 1909.
-

HINTA SMK 10: —